

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PRZESTRZENIE UCZENIA SIĘ DOROSŁYCH
SPACES OF ADULT LEARNING

KSIĘGA ABSTRAKTÓW
ABSTRACTS BOOK

Redakcja/Eds.
Zofia Szarota & Krzysztof Pierścieniak

Warszawa, 5 - 6 października 2020 r.

Warsaw, 5-6.10.2020

ORGANIZATORZY/ORGANISERS:

Katedra Edukacji Ustawicznej i Andragogiki
Department of Lifelong Learning and Andragogy

Wydział Pedagogiczny/Faculty of Pedagogy
Uniwersytet Warszawski/ University of Warsaw

Akademickie Towarzystwo Andragogiczne
Academic Andragogical Society

**Akademickie
Towarzystwo
Andragogiczne**

PATRONAT/PATRONAGE:

Česká Andragogická Společnost

EPALE

Elektroniczna platforma na rzecz uczenia się dorosłych w Europie
Electronic Platform for Adult Learning in Europe

www.sal2020.uw.edu.pl

KOMITET NAUKOWY/ THE SCIENTIFIC COMMITTEE:

prof. dr hab. Elżbieta Dubas, Uniwersytet Łódzki, ATA (Polska)
dr hab. Artur Fabiś, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, ATA (Polska)
dr hab. Wojciech Horyń, prof. ucz., Akademia Wojsk Lądowych, ATA (Polska)
prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica (Słowacja)
prof. Nadiia Lutsan, Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka (Ukraina)
dr hab. Tomasz Maliszewski, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, ATA (Polska)
dr hab. Agnieszka Naumiuk, Uniwersytet Warszawski (Polska)
dr Krzysztof Pierścieniak, Uniwersytet Warszawski, ATA (Polska)
prof. Irina Popowa, Państwowy Uniwersytet im. P. G. Demidowa w Jarosławiu (Rosja)
prof. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (Polska)
dr hab. Hanna Solarczyk-Szwec, prof. ucz., Uniwersytet Mikołaja Kopernika, ATA (Polska)
dr hab. Agnieszka Stopińska-Pająk, prof. ucz., Akademia Wyższej Szkoły Biznesu, ATA (Polska)
dr hab. Zofia Szarota, prof. ucz., Uniwersytet Warszawski, ATA (Polska) – **Przewodnicząca**
prof. PhDr. Jaroslav Veteška, MBA, Ph.D., Univerzita Karlova (Czechy)
prof. dr hab. Anna Wiłkomirska, Uniwersytet Warszawski (Polska)
prof. Susan M. Yelich Biniecki, Ph.D., Kansas State University (USA)
dr Tatyana Zelenova, Jarosławski Państwowy Uniwersytet im. P. G. Demidowa (Rosja)
dr hab. Anna Zielińska, prof. ucz., Uniwersytet Warszawski (Polska)

KOMITET ORGANIZACYJNY/ THE ORGANISATION COMMITTEE:

Ewa Dębska
Monika Gromadzka - **sekretarz**
Anna Marianowska
Danuta Parlak
Krzysztof Pierścieniak
Zofia Szarota - **przewodnicząca**
Zuzanna Wojciechowska - **sekretarz**

RECENZENCI ABSTRAKTÓW

Artur FABIŚ

Agnieszka STOPIŃSKA-PAJĄK

Agnieszka NAUMIUK

Zofia SZAROTA

Ewa SOLARCZYK-AMBROZIK

Susan M. YELICH BINIECKI

Hanna SOLARCZYK-SZWEC

Anna ZIELIŃSKA

SKŁAD I KOREKTA:

Zespół Katedry Edukacji Ustawicznej i Andragogiki (Wydział Pedagogiczny,
Uniwersytet Warszawski) w składzie:

Ewa DĘBSKA, Monika GROMADZKA, Anna MARIANOWSKA, Danuta PARLAK,
Krzysztof PIERŚCIENIAK, Zofia SZAROTA, Zuzanna WOJCIECHOWSKA

Logo konferencji: Monika Gromadzka

Plakat konferencji: Maria Karolina Orzeł

SPIS TREŚCI

REFERATY WPROWADZAJĄCE	4
SEKCJA I KOMPETENCJE, KWALIFIKACJE, UMIEJĘTNOŚCI	15
SEKCJA II SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ INSTYTUCJI EDUKACYJNYCH.....	25
SEKCJA III UCZENIE SIĘ Z ŻYCIA. AUTOKREACJA, KULTURA, PASJA	33
SEKCJA IV PRZESTRZENIE UCZENIA SIĘ SENIORÓW	42
SEKCJA V PRZESTRZEŃ POZAFORMALNEJ EDUKACJI DOROSŁYCH.....	49
SEKCJA VI OBYWATELSKOŚĆ, RUCHY SPOŁECZNE.....	57
SEKCJA VII UCZENIE SIĘ Z DOŚWIADCZENIA.....	66

REFERATY WPROWADZAJĄCE/ INTRODUCING PAPERS

---

prof. dr hab. Ewa SOLARCZYK-AMBROZIK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Dorosły uczeń w świecie cyfrowej transformacji i nowym ekosystemie uczenia się

Artykuł pokazuje transformację przestrzeni uczenia się dorosłych, która zachodzi wraz ze zmianami w miejscu pracy i gwałtownym postępem technologicznym. Nowe technologie zrewolucjonizowały sposób, w jaki ludzie się uczą i pracują, dostosowując swe kompetencje do nowych wyzwań. Wraz ze zmianami społecznymi, ekonomicznymi, procesami indywidualizacji następuje przesunięcie na jednostkę odpowiedzialności za przebieg jej kariery zawodowej i dostosowanie kompetencji do potrzeb rynku pracy i oczekiwań pracodawców. Założenia dotyczące planowania dróg edukacyjnych i podejmowania aktywności odnoszą się do kariery kontekstualnie określonych możliwości, dynamiki postępu robotyki, gromadzenia danych (Big Data), platform cyfrowych, zwielokrotnienia możliwości realizacji jednostkowych potrzeb edukacyjnych, jakie stwarza gospodarka cyfrowa. Autorka odnosi się do fenomenu, jakim jest kształtowanie się nowego spersonalizowanego ekosystemu uczenia się, nowych technologii i narzędzi, takich jak na przykład symulacja, narzędzia do wizualizacji, cyfrowe biblioteki, czy interaktywne muzea. Drugi nurt analizy ma na celu ukazanie ewolucji pracy, czego konsekwencją jest to, że wiele osób dorosłych będzie musiało zmierzyć się z zawodową wymagającą stałego nabywania i demonstrowania umiejętności, określanych jako umiejętności XXI wieku. Uczący się dorosły nie jest ograniczony czasem i miejscem, drogi edukacyjne nie mają charakteru linearnego wiodącego przez system edukacyjny na rynek pracy, stworzenie nowego ekosystemu uczenia się wymaga współpracy wielu podmiotów.

Słowa kluczowe:

ekosystem uczenia się, nowe technologie kształcenia, nowe wyzwania edukacyjne, przeobrażenia pracy, gospodarka cyfrowa, umiejętności XXI wieku

Adult learner in the world of digital transformation and new learning ecosystem

The article shows transformation of the adults learning space, which occurs together with changes in work scene and abrupt technological progress. New technologies personalized the manner of learning and working by adapting competencies to new challenges. Along with social and economical alternations, and personalization processes, the responsibility for one's career is being shifted on an individual, so as an adjustment of skills to the needs of labour market and employers demands. Assumptions regarding planning education paths and undertaking defined form of activity pertain to the opportunities created by context, dynamics of progress in robotics, data collecting (Big Data), digital virtual domains and multiplication of possibilities in realization of individual educational needs brought by digital economy. The authoress refers to the new learning ecosystem that forms a phenomenon of giving learners access to personalized teaching, new technologies and tools such as simulation, visualization, digital libraries or interactive museums. Second stream of the analyse is connected with depicted changes, work evolution and its consequences for rising number of adults who would have to face with career demanding consistent acquiring and demonstrating the new abilities called 21st century skills. Description of those skills serves among others to show that adult learner is not limited to learn in specific time and place, and that education does not have linear paths running to labour market, while creating the new learning ecosystem requires cooperation of many entities.

Key words:

learning ecosystem, new educational technologies, new educational challenges, transformation of work, digital economy, 21st century skills

dr hab. Hanna SOLARCZYK-SZWEC, prof. uczelni
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

Od nowa? Uczenie się przez całe życie w polskiej polityce publicznej

Przedmiotem analiz jest polityka i działania państwa na rzecz uczenia się przez całe życie w Polsce po 2000 r. Według danych Unii Europejskiej Polska znajduje się na odległej pozycji pod względem uczestnictwa w edukacji dorosłych, co jest postrzegane jako istotna bariera rozwoju społecznego i gospodarczego naszego kraju. Zgodnie z zaleceniami Unii Europejskiej, a także OECD, w ostatnich latach znacząco zintensyfikowano działania na rzecz uczenia się przez całe życie w przestrzeni publicznej poprzez wdrażanie Krajowej Ramy Kwalifikacji na rzecz uczenia się przez całe życie i jej narzędzi: Zintegrowanego Systemu i Rejestru Kwalifikacji; zbudowano Bazę Usług Rozwojowych, przyjęto dokument „Zintegrowana Strategia Umiejętności”, wskazujący na uczenie się przez całe życie jako ważną strategię edukacyjną państwa. Poprzez opis i ocenę podjętych działań zamiarem Autorki jest wskazanie cech charakterystycznych polityki uczenia się przez całe życie i jej realizacji w Polsce.

Słowa klucze:

uczyć przez całe życie, polityka publiczna, Polska

From the beginning? Lifelong learning in Polish public policy

The subject of the analyses is the policy and actions of the state in the interest of lifelong learning in Poland after 2000. According to European Union data Poland is at a distant position in terms of participation in adult education which is perceived as a significant barrier to social and economic development of our country. In accordance with the recommendations of the European Union and OECD, in recent years activities for the benefit of lifelong learning in public space have been significantly intensified by implementing the National Qualifications Framework for lifelong learning and its tools: the Integrated System and the Qualifications Register; the Development Services Database was built, and the document “Integrated Skills Strategy” which indicating lifelong learning as an important educational strategy of the state was adopted. By describing and assessing the undertaken actions the author’s intention is to indicate the characteristics of lifelong learning policy and its implementation in Poland.

Key words:

lifelong learning, public policy, Poland

dr hab. Zofia SZAROTA, prof. uczelni
Uniwersytet Warszawski, Polska

O polskich badaniach nad przestrzeniami uczenia się dorosłych - andragogiczny hipertekst

Celem badań było rozpoznanie wiodących problemów polskiego dyskursu andragogicznego. Treść referatu ukierunkowała odpowiedzi na pytania: jakie wątki są najczęściej eksplorowane oraz co budzi szczególne zainteresowanie andragogów? Kwerendzie poddane zostały teksty naukowe, opublikowane w latach 2014-2018 na łamach czterech czasopism specjalistycznych. W procesie analizy treści artykułów zastosowana została metoda kwalitatywna. Wynotowane słowa kluczowe zgrupowane zostały w skupiska i zagadnienia. Wyodrębnione zostały analityczne kategorie, które posłużyły opracowaniu typologii podejmowanych zagadnień badawczych: 1) Domena refleksji andragogicznej z subkategoriami: teoria, metodologia, podmiot analiz; 2) Sformalizowane procesy dydaktyczne; 3) Kompetencje, doradztwo, rynek pracy – perspektywa podmiotowa; 4) Zadania rozwojowe, problemy i konflikty ról społecznych; 5) Przestrzenie rozwoju, animacji i personalizowanego uczenia się. Badania dowodzą rozległego terenu badań polskiej andragogiki, która rozszerza granice swoich poszukiwań badawczych, wychodząc poza formalne przestrzenie uczenia się, eksplorując mikroświaty jednostek i kwestie społeczne.

Słowa kluczowe:

andragogika, badania, analiza treści, edukacja i uczenie się dorosłych, typologia

About Polish research on adult learning areas - andragogical hypertext

The aim of the research was to identify the leading problems of Polish andragogical discourse. The content of the paper was guided by answers to the questions: what are the most common topics explored and what are Polish andragogues most interested in? Scientific texts, published in 2014-2018 in four specialist magazines, have been queried. A qualitative method was used in the process of analyzing the content of the articles. The key words listed are grouped into clusters and issues. Analytical categories have been identified, which were used to develop the typology of research issues undertaken: 1) Domain of andragogical reflection with subcategories: theory, methodology, subject of analysis; 2) Formalized teaching processes; 3) Competences, consulting, labor market - subjective perspective; 4) Development tasks, problems and conflicts of social roles; 5) Spaces of development, animation and personalized learning. Research proves the vast area of research of Polish andragogy, which widens the boundaries of research, going beyond the formal learning spaces, exploring the microworlds of individuals and social problems.

Key words:

andragogy, research, contents analysis, adult education and learning, typology

dr hab. Agnieszka STOPIŃSKA-PAJĄK, prof. uczelni
Akademia WSB, Dąbrowa Górnicza, Polska

Przestrzeń międzyludzka jako kontekst uczenia się dorosłych XXI wieku

W referacie znajdują się rozważania dotyczące uczenia się dorosłych jako fenomenu XX i XXI wieku. Zostaną ukazane różne konteksty uwikłania uczenia się dorosłych w przestrzeni społeczno-kulturowej. Omówiona zostanie kategoria przestrzeni, która chociaż umyka próbom jednoznacznych definicji, stanowi jednak, obok kategorii czasu, podstawowy wymiar dyskursu uczenia się dorosłych. Przestrzeń, zwłaszcza przestrzeń społeczno-kulturowa i ewoluowanie jej znaczenia we współczesnym świecie w kierunku wyobraźni jej kreowania, nadawania sensu, pełni znaczącą rolę dla jakości uczenia się dorosłych, ale także i przede wszystkim odgrywa istotne znaczenia dla doświadczenia /doświadczania uczenia się ludzi dorosłych. Uczenie się daje szansę zarówno na uczenie się w przestrzeni (czytania jej symboli, metafor), jak i jej przekształcanie w nieustannie zmieniających się relacjach z innymi w przestrzeni międzyludzkiej.

Słowa klucze:

uczenie się dorosłych, przestrzeń społeczno-kulturowa, przestrzeń międzyludzka

Interpersonal space as a context for 21st century adult learning

The paper will include considerations on adult learning as a phenomenon of the 20th and 21st centuries. Various contexts of entanglement of adult learning in socio-cultural space will be shown. The category of space will be discussed, which, although escaping attempts at unambiguous definitions, is, however, next to the time category, the basic dimension of adult learning discourse. Space, especially socio-cultural space and the evolution of its significance in the modern world towards the imagination of its creation, giving meaning, plays a significant role for the quality of adult learning, but also and above all plays important meanings for the experience/experiencing adult learning. Learning gives the opportunity to learn space (reading its symbols, metaphors) as well as transform it into constantly changing relationships with others in interpersonal space.

Key words:

adult learning, socio-cultural space, interpersonal space

prof. dr hab. Ewa PRZYBYLSKA

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Polska

Edukacja dorosłych w perspektywie regionalnej.

O korzyściach wynikających z sieci współpracy i związanych z nimi wyzwaniach

Edukacja i region zyskują na znaczeniu w europejskim dyskursie andragogicznym. Coraz bardziej powszechne staje się przekonanie o tym, że ani edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, ani całonocne procesy uczenia się społeczeństw nie mogą być skutecznie wdrażane bez udziału władz regionów i zaangażowania społeczności lokalnych. Pierwszorzędnym wyzwaniem staje się zacieśnienie współpracy pomiędzy sektorem badań naukowych, edukacji i administracji w regionach z jednej strony, z drugiej zaś, pomiędzy różnorodnymi podmiotami działającymi w regionach. Dokonując analizy literatury przedmiotu i wtórnej analizy badań emirycznych prowadzonych poza granicami Polski, autorka prezentuje korzyści płynące ze współpracy i usieciowienia oraz generuje katalog postulatów wobec partnerów społecznych zaangażowanych w szeroko rozumianą edukację dorosłych, zwłaszcza sektora nauki.

Słowa kluczowe:

region, współpraca, usieciowienie, edukacja dorosłych

Adult education in a regional perspective.

On the benefits of cooperation networks and related challenges

Education and the region are gaining importance in the European andragogical discourse. There is a growing conviction that neither education for sustainable development nor lifelong learning processes of societies can be effectively implemented without the participation of regional authorities and the involvement of local communities. The primary challenge is to strengthen cooperation between the research, education and administration sectors in the regions on the one hand, and on the other, between various entities operating in the regions. By analyzing the literature on the subject and secondary analysis of empirical research conducted outside of Poland, the author presents the benefits of cooperation and networking and generates a catalog of postulates for social partners involved in broadly understood adult education, especially in the science sector.

Key words:

region, cooperation, networking, adult education

prof. Nadija LUTSAN

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, IvanoFrankivsk, Ukraina

Trendy w rozwoju edukacji dorosłych w Ukrainie

Autorka analizuje trendy w rozwoju edukacji dorosłych. Analizowany jest problem zapewnienia swobodnego dostępu do edukacji i zmiany praktyki kształcenia dorosłych w ciągu całego życia. Autorka podkreśla, że edukacja dorosłych jest elastyczna i dynamiczna, odpowiadająca na wszystkie współczesne wymagania społeczne i potrzeby osobiste dorosłych. Podkreśla, że w edukacji dorosłych na Ukrainie dominują pozytywne zmiany. Po pierwsze, jest to rozszerzenie celów i kierunków kształcenia. Po drugie, jest to różnorodność usług edukacyjnych, a po trzecie zachodzi transformacja istniejących struktur kształcenia dorosłych w formy bardziej elastyczne, zdolne do spełnienia współczesnych wymagań. Wiodącymi cechami nowoczesnego kształcenia dorosłych na Ukrainie są transformacja i poszerzenie jego zakresu merytorycznego. Następuje zmiana w koncepcji edukacji dorosłych i pojawia się nowe podejście do procesu edukacji dorosłych jako obszaru możliwości zatrudnienia i zmian zawodowych. W przypadku Ukrainy znaczenie edukacji dorosłych jest napędzane przez dodatkowe czynniki, w tym potrzebę dostosowania populacji dorosłych do nowych warunków społeczno-ekonomicznych. Kształcenie dorosłych, w odróżnieniu od innych elementów strukturalnych systemu edukacji, może być realizowane w różnych postaciach - formalnej, pozaformalnej i nieformalnej, mającej na celu samodzielny rozwój jednostki. Zidentyfikowane zostały główne priorytety w rozwoju kształcenia dorosłych w Ukrainie i jego kierunki perspektywiczne.

Słowa klucze:

edukacja dorosłych, rozwój edukacji dorosłych, uczenie się przez całe życie

Trends in adult education development in Ukraine

The author examines trends in the development of adult education. The problem of providing free access to education and changing the practice of adult education throughout life is analyzed. The author emphasizes that adult education is flexible and dynamic, responsive to all modern social requirements and personal needs of adults. It is emphasized that positive changes prevail in adult education in Ukraine. First, it is an extension of the goals and directions of education. Secondly, it is a diversity of educational services, and thirdly, the transformation of existing adult education structures into more flexible, able to meet modern requirements. It is determined that the leading tendencies of modern adult education in Ukraine are transformation and expansion of its content field. There is a change in the concept of adult education and a new approach to adult education is emerging as an area of employment opportunities and occupational change. For Ukraine, the relevance of adult education is driven by additional factors, including: the need to adapt the adult population to new socio-economic conditions. It is clarified that adult education, unlike other structural components of the education system, can be implemented in various forms - formal, non-formal and informal, aimed at self-development of the individual. The main priorities in the development of adult education in Ukraine and its perspective directions are identified.

Key words:

adult education, development of adult education, lifelong learning

prof. PaedDr Miroslav KRYSTOŇ, PhD.
doc. PaedDr Lenka ROVŇANOVÁ, PhD.
Matej Bel University, Słowacja

Kompetencje andragogiczne nauczycieli akademickich

Koncepcja Lifewide Learning otwiera przestrzeń zarówno dla edukacji dorosłych we wszystkich jej podstawowych kategoriach, jak też dla różnego rodzaju środowisk edukacyjnych. Uznając potencjał uczenia się pozaformalnego obserwujemy ostatnio marginalizację naukowego zainteresowania formalnym kształceniem dorosłych. Uczelnia i jej nauczyciele odgrywają ważną rolę w tym segmencie. W ramach badania „Tożsamość zawodowa i jakość nauczyciela akademickiego w kontekście kompetencji andragogicznych” uwaga skupiona została na analizie stanu obecnego i perspektyw rozwoju kompetencji andragogicznych kadry akademickiej. Jednym z początkowych zadań projektu jest reprezentatywne odwzorowanie obecnego poziomu kompetencji andragogicznych nauczycieli akademickich z ich subiektywnej perspektywy, a także z perspektywy ich studentów. Ich analiza i porównanie stworzą empirycznie weryfikowalną podstawę do opracowania modelu typologii jakości kompetencji naukowych akademików ze szczególnym uwzględnieniem ich kompetencji andragogicznych.

Słowa klucze:

kompetencje andragogiczne, nauczyciele akademicy, rozwój zawodowy, jakość edukacji

Andragogical competencies of university teachers

The Lifewide Learning concept opens the space for adult education in all its core categories and a wide range of educational environments. Recognizing the potential of non-formal learning, we have recently seen a marginalization of scientific interest in formal adult education. The university and its teaching staff play an important role in this segment. As part of the research “Professional identity and quality of university teacher in the context of andragogical competence”, the attention is focused on the analysis of the current state and perspectives of the development of andragogical competences of academic staff. One of the starting tasks of the project is a representative mapping of the current level of andragogical competences of university teachers from their subjective perspective as well as from the perspective of their students. Their analysis and comparison create an empirically verified basis for the creation of model typology of quality academics with a primary focus on their andragogical competencies.

Key words

andragogical competencies, university teachers, professional development, quality of education

prof. Oleksandra KACHMAR;
prof. assos. Liliana KHIMCHUK

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, IvanoFrankivsk, Ukraina

Edukacja całożyciowa jako narzędzie kształtowania umiejętności XXI wieku

Autorki podjęły próbę oceny obecnych i przyszłych możliwości systemu uczenia się przez całe życie jako elementu rozwoju społecznego i gospodarczego Ukrainy. Po przeanalizowaniu treści koncepcji *lifelong learning* i relacji terminologicznej możliwe stało się zbadanie wykorzystania tej idei w promowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego Ukrainy z uwzględnieniem aktualnych wyzwań rozwoju cywilizacyjnego. Potrzeba skupienia się na wyzwaniach przemysłu 4.0 dowodzi, że ukraiński system uczenia się przez całe życie powinien koncentrować się nie tyle na aktualizacji wiedzy zawodowej, co na aktywnym i długofalowym włączaniu podmiotów edukacyjnych w przemiany społeczno-kulturowe. Uczenie się przez całe życie musi stać się skutecznym narzędziem kształtowania umiejętności XXI wieku, systemów wartości, stylów myślenia, mechanizmów motywacji, modeli podejmowania decyzji. Proponowana analiza powinna uwzględniać krajowe prognozy złożonych trendów globalizacyjnych, w ramach których projekty modernizacyjne mogą stać się skutecznymi wektorami zmian w praktykach edukacyjnych. Dzięki temu kształcenie ustawiczne przekształci się z deklarowanej idei w rzeczywistą praktykę, w efektywny system rozwoju kapitału ludzkiego Ukrainy. Ciągłe uczenie się jest szerokim pojęciem o rozległym zakresie interpretacji, niemal bez uznanej terminologii dotyczącej tego zagadnienia. Badanie dowodzi, że uczenie się przez całe życie jest ważne dla osobistego rozwoju, rozwoju demokracji i życia społecznego oraz przekazywania wartości humanistycznych w życiu zawodowym.

Słowa klucze:

uczenie się przez całe życie, modernizacja edukacji, rozwój społeczno-gospodarczy, umiejętności XXI wieku, czwarta rewolucja przemysłowa

Lifelong education as a tool for shaping 21st century skills

The author made an attempt to evaluate the current and perspective possibilities of the system of lifelong learning to act as an element of social and economic development of Ukraine. After analyzing the content of the concept of "lifelong learning" and the features of terminological interaction, it was possible to explore the possibilities of life-long learning in promoting the socio-economic development of Ukraine, taking into account the current challenges of civilizational development. The need for an up-front focus on the challenges of Industry 4.0 made it possible to substantiate the thesis, that the Ukrainian system of lifelong learning should focus not so much on the timely updating of professional knowledge, but rather on the active, long-term inclusion of education subjects in large-scale socio-cultural transformations. Lifelong learning has to become in practice an effective tool for the formation of 21st century skills, systems of values, styles of thinking, mechanisms of motivation, models of decision-making. The proposed analysis should take into account national "projections" of complex globalization trends, when national modernization projects can become effective "directions" for real changes in educational practices. Due to this, continuous education will turn from the declared idea into a real practice, an effective system of human capital development of our country. Continuous learning is a very broad term that has a wide range of interpretations and almost no recognized terminology for this issue. The study argues that lifelong learning is important for the personal development of a person, the development of democracy and social life, as well as the provision of humanistic values in the work life.

Key words:

lifelong learning, modernization of education, socio-economic development, 21st century skills, fourth industrial revolution

prof. dr. Irina POPOWA

State University of Jaroslavl, Rosja

**Znaczenie kształtowania postaw osób w wieku przedemerytalnym
do przekwalifikowania zawodowego jako czynnika rozwoju
systemu dodatkowego kształcenia zawodowego dorosłych**

Współczesne społeczeństwa żyją w epoce zmian, które nieodwracalnie zmieniają świat. Jednym z ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego współczesnych społeczeństw jest proces starzenia się. Konsekwencje tego procesu pociągają za sobą zarówno ładunek dodatni jak i ujemny. Pozytywne jest, że humanizacja społeczeństw prowadzi do twórczej długowieczności, która pomoże wykorzystać potencjał siły roboczej osób starszych z wykształceniem, o wysokich kwalifikacjach zawodowych, o określonym statusie społecznym. Wymaga to jednak pewnych warunków społecznych, które zależą głównie od stanu rynku pracy, a mianowicie od dostępności miejsc pracy na nim.

Słowa kluczowe:

andragogika, dodatkowe wykształcenie zawodowe, rynek pracy, potencjał siły roboczej, motywacja

**The importance of shaping attitudes of people in pre-retirement age
for professional retraining as a factor of development
of the additional adult vocational education system**

Modern societies live in an epoch of change that is irreversibly changing the world. One of the important determinants of the socio-economic development of modern societies is the aging process. The consequences of this process carry both a positive and a negative charge. It is positive that the humanization of societies leads to creative longevity, which will help to use the labor potential of older people with education, highly qualified in their professional careers, with a certain social status. But it requires certain social conditions, which depend mainly on the state of the labor market, namely on the availability of jobs on it.

Key words:

andragogy, additional professional education, labor market, labor potential, motivation

Assoc. Prof. Susan M. YELICH BINIECKI, PhD.
Kansas State University, USA

Wspieranie dialogu w niespokojnych czasach: skuteczne podejścia ułatwiające w przestrzeniach uczenia się dorosłych

W coraz bardziej spolaryzowanych politycznie i społecznie społeczeństwach rola edukatora dorosłych, jako facylitatora, ma zasadnicze znaczenie dla wspierania dialogu. Środowisko uczenia się jest powiązane z każdym aspektem kultury; dlatego, gdy nauczyciele dorosłych prowadzą naukę w przestrzeni formalnej, pozaformalnej i nieformalnej, kontrowersyjne kwestie stają się naturalną częścią otoczenia. Kwestie sporne mogą być częścią formalnego kursu lub treści szkoleniowych lub mogą być wplecione w nieformalną rozmowę. Na przykład edukator dorosłych odgrywa niezwykle istotną rolę w prowadzeniu formalnych kursów edukacyjnych na krytyczne tematy społeczne, prowadzeniu warsztatów na temat przywództwa w organizacjach wielokulturowych oraz nieformalnym mentorowaniu personelu. W wystąpieniu omówione zostaną udane podejścia do ułatwiania uczenia się w środowiskach konfliktu, w szczególności w przypadku gdy dorośli uczniowie doświadczają dysonansu poznawczego, a prowadzący odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu dostępności przestrzeni dla wszystkich uczniów. Uczestnicy będą angażować się w oparte na badaniach strategie budowania empatii wśród uczniów, wspierania dorosłych przez momenty dysonansu poznawczego, a także rozwijanie krytycznie refleksyjnych praktyk ułatwiających.

Słowa klucze:

dialog, facylitacja, uczenie się dorosłych, konflikt, dysonans poznawczy

Fostering dialogue in turbulent times: effective facilitation approaches in adult learning spaces

Within increasingly politically and socially polarized societies, the adult educator's role as a facilitator is critical with regard to fostering dialogue. The learning environment is intertwined with every facet of a culture; therefore, when adult educators facilitate learning in formal, nonformal, and informal spaces, controversial issues are naturally part of the setting. Contentious issues may be part of a formal course or training content or may be woven into informal conversation. For example, the adult educator has an all-important role in teaching formal education courses on critical and social issues, guiding workshops on leadership in multicultural organizations, and informally mentoring staff. This session will address successful approaches to facilitating learning in environments of conflict, particularly in which adult learners experience cognitive dissonance and the facilitator plays a crucial role in holding the space for all learners. Participants will engage in research based strategies for building empathy among learners, supporting adults through moments of cognitive dissonance, as well as developing critically reflective facilitator practices.

Key words:

dialogue, facilitation, adult learning, conflict, cognitive dissonance

Sekcja / Section I
Kompetencje, kwalifikacje, umiejętności
Competences, qualifications, skills

---

dr hab. Agnieszka SZPLIT

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Polska

Uczenie się nauczycieli w przestrzeni akademickiej

Skupienie uwagi na przeżyciach i roli uprzednich doświadczeń w procesie nieformalnego uczenia się nauczyciela można zauważyć w pracach wielu współczesnych pedagogów. Zarówno sposób, w jaki nauczyciele określają swoją rolę jak i ich styl nauczania w dużym stopniu zależy od wydarzeń z życia oraz osób, z którymi mieli w przeszłości kontakt. Wystąpienie przedstawia wyniki badań jakościowych, których celem było określenie przebiegu procesu uczenia się nauczycieli w przestrzeni akademickiej. Badanie prowadzono w formie wywiadów nieustrukturyzowanych wśród 14 nauczycieli akademickich kształcących przyszłych nauczycieli języków obcych. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił na wyróżnienie kilku obszarów takich jak: symbiotyczność i dualność nauki i dydaktyki, paralelność i różnorodność doświadczeń akademickich, umiędzynarodowienie doświadczeń oraz model własnego nauczyciela akademickiego. Autorka wskazuje na mechanizm uczenia się polegający na kumulacji doświadczeń i wstępnej ich kontemplacji. Odnosi się do wymiaru treściowego i emocjonalnego doświadczeń wyznaczając różnorodne kręgi doświadczeń akademickich. Badania wskazują na subiektywnie wielką wagę doświadczeń akademickich.

Słowa kluczowe:

Ekspertywność, uczenie się nieformalne, doświadczenie akademickie, nauczyciel akademicki

Teacher learning in the academic space

A great focus on experience and the role of previous experiences in the process of informal learning of a teacher can be seen in modern pedagogical literature. The way teachers define their role and create their teaching style largely depends on real-life events and the people they have had contact with. The paper presents the results of qualitative research which aim was to discover how teacher educators learn in the academic space. The research was conducted in the form of interviews among 14 academic teachers educating foreign language teachers. The research data shows the existence of several areas such as: synergy and duality of science and didactics, parallelism and diversity of academic experience, internationalization of experience and the mental model of own academic teacher. The author points to the learning mechanism based on accumulation of experiences and their initial contemplation. She refers to the content and emotional dimensions of experience by designating various circles of academic experience. The research proves the subjectively great importance of academic experience in professional learning.

Key words:

Expertise, informal learning, academic experience, teacher educators

dr hab. Małgorzata KAMIŃSKA

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, Polska

Wzajemne uczenie się nauczycieli w przestrzeni szkolnej

Opierając się na konkluzjach badaczy amerykańskich Ch. Day zwraca uwagę, że szkoła wspomagająca rozwój (tzw. „szkoła żywa”) jest miejscem gdzie tworzone są warunki zdobywania wiedzy, wiedzy dla praktyki (udostępniania wiedzy akademickiej do wykorzystania przez nauczycieli) wiedzy praktycznej (poznawanie i dzielenie się wiedzą przez ekspertów) wiedzy o praktyce (analiza własnej znajomości praktyki i wiedza o kompetencjach innych nauczycieli) oraz wiedzy o sobie (Krytyczna refleksja nauczycieli poświęcona własnej motywacji, zaangażowaniu, emocjom, własnej tożsamości) Wzajemne uczenie się nauczycieli w przestrzeni szkoły odwołuje się przede wszystkim do zdobywania wiedzy o praktyce i wiedzy o sobie. Referat poświęcony jest prezentacji wybranych wyników badań własnych dotyczących opinii nauczycieli i dyrektorów o wzajemnym uczeniu się w praktyce szkolnej. Badano stosunek respondentów do zespołowego uczenia się w rozumieniu przekazywania wiedzy, umiejętności i doświadczeń zawodowych i osobistych poprzez aktywne i świadome uczestnictwo w zespole ludzi, współpracujących ze sobą na zasadach.

Mutual learning of teachers in the school space

Based on the conclusions of American researchers, Ch. Day points out that the school "supporting development" (the so-called "living school") is a place where conditions are created for gaining knowledge for practice (sharing academic knowledge for use by teachers), practical knowledge (learning and sharing knowledge by experts) , knowledge of practice (analysis of one's own knowledge of the practice and competences of other teachers) and knowledge of oneself (critical reflection of teachers, devoted to one's own motivation, commitment, emotions and identity). Mutual learning of teachers in school space refers primarily to acquiring knowledge about practice and self-knowledge. The paper is devoted to the presentation of selected results of own research on the opinions of teachers and principals about mutual learning in school practice. The respondents' attitude to team learning in the understanding of mutual transfer of knowledge, skills and professional and personal experiences, through active and conscious participation in a team of people cooperating on the basis of partnership and open communication was examined.

Słowa kluczowe:

nauczyciel, wzajemne uczenie się, szkoła

Key words:

teacher, mutual learning, school

dr hab. Aneta ROGALSKA-MARASIŃSKA, prof. uczelni
Uniwersytet Łódzki, Polska

Tworzenie opowiadań przez przyszłych nauczycieli przestrzenią wieloaspektowego uczenia się dorosłych

W artykule omówiony został udział IV celu Zrównoważonego Rozwoju „Dobra jakość edukacji”, V kompetencji kluczowej w procesie uczenia się przez całe życie „Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się” i IV kompetencji (nauczyciel jest kimś, kto...) Kompetencji nauczycielskich w ramach edukacji na rzecz ZR w uniwersyteckim kształceniu przyszłych pedagogów. Na ich podstawie zaprezentowano rozważania dotyczące ukazania możliwości wprowadzania zmian w treściach i formach kształcenia. Wnioski na temat oczekiwanych zmian w rozwoju osobistym i zawodowym studentów poparto omówieniem rezultatów zajęć warsztatowych dla doktorantów pedagogiki realizowanych na Uniwersytecie Łódzkim. Warsztaty miały na celu rozwój studenckich kompetencji międzykulturowych i dotyczących ZR przez tworzenie własnych opowiadań (streszczenie jednego z nich zostanie przywołane). W zajęciach zastosowano podejście wypracowane przez autorkę artykułu „Ja i ty na rzecz zrównoważenia”, a inspirowane książką S. L. Robbinsa, *What if? Short Stories to Spark Inclusion & Diversity Dialogue* (2018). Wniosek płynący z artykułu zawiera się w myśli, że uczenie się przez kreację daje największe szanse na odkrywanie siebie i drugiego człowieka

Słowa klucze:

kształcenie przyszłych nauczycieli, wyobraźnia, odpowiedzialność, opowiadania dydaktyczne, odpowiedzialne samokształcenie dorosłych

Creating stories by student teachers as a space for multifaceted adult learning

The paper discusses the participation of the “Quality Education” goal of SDGs, “Personal, social, and learning to learn competence” of the EU Key Competences for Lifelong Learning, and the fourth category (the educator is someone who...) of the Competences for Educators in ESD in student teacher university training. It presents the theoretical explorations of relevant content to show possible options to be introduced to pre-service teacher training. Reflections about desired changes in personal and professional development are followed by the presentation of workshop outcomes realised with students of 3rd stage studies of pedagogy at the University of Lodz. Students have been developing their intercultural and sustainable development competences by creation of stories with multicultural aspect and sustainable perspective (a sample of it will be enclosed). The paper present the application of author’s original learning method “Me and you towards sustainability” inspired by the book of S.L. Robbins, *What if? Short Stories to Spark Inclusion & Diversity Dialogue* (2018). The conclusion of the paper is that learning by creation gives more chances to understand oneself and the Other man.

Key words:

pre-service teacher development, imagination, responsibility, didactic stories, adult responsible self-development

dr hab. Dorota GIERSEWSKI
Uniwersytet Jagielloński, Polska

Dekada alfabetyzacji

Podnoszenie kompetencji dorosłych z niskimi umiejętnościami czytania i pisania pozwala na lepsze uczestnictwo w życiu publicznym i jest jednym z kluczowych czynników wpływających na rozwój społeczny. Głównym celem zrealizowanych, w ostatnich latach, na terenie Niemiec badań Leo- Level-One-Studie było rozpoznanie i zmierzenie kompetencji osób dorosłych w dziedzinie czytania, pisania i rozumienia tekstów. W ten sposób wyłoniona została grupa analfabetów funkcjonalnych. Efektem tych badań było wprowadzenie *Narodowej dekady alfabetyzacji i edukacji podstawowej*, która związana jest z dążeniami do poprawy umiejętności czytania i pisania przez dorosłych w Niemczech w latach 2016-2026. Kraje związkowe podjęły szereg inicjatyw upubliczniających ten problem. Autorka w tym kontekście skupia się nad problematyką polskiego analfabetyzmu i podnoszeniem świadomości społecznej na temat znaczenia umiejętności czytania i pisania wśród dorosłych Polaków. Działania te wynikają z konkluzji Rady Unii Europejskiej w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych. Autorka stawia sobie pytanie, w jaki sposób można docierać i jak aktywizować osoby dorosłe z niskimi umiejętnościami.

Słowa klucze:

analfabetyzm funkcjonalny dorosłych, Dekada alfabetyzacji i edukacji podstawowej dorosłych, całożyciowe uczenie się

A decade of literacy

Raising the competences of adults with low reading and writing skills allows for better participation in public life and is one of the key factors influencing social development. The main goal of Leo-Level-One-Studie research carried out in Germany in recent years was to recognize and measure the competences of adults in the field of reading, writing and understanding texts. In this way a group of functional illiterates was selected. The result of this research was the introduction of the National Decade of Literacy and Primary Education, which is associated with efforts to improve literacy in adults in Germany in 2016-2026. The federal states took a number of initiatives to publicize this problem. In this context, the author focuses on the issues of Polish illiteracy and raising public awareness about the importance of literacy skills of adult Poles. These activities comes from the conclusions of the Council of the European Union on paths to improve skills: new opportunities for adults. The author asks how to reach and activate adults with low basic skills encouraging them to self-education. She draws attention to selected aspects of model solutions used by institutions working to improve the basic skills of adult.

Key words:

functional illiteracy of adults, A decade of literacy and basic adult education, lifelong learning

mgr Agnieszka RYBIŃSKA

dyrektor Biura Analityczno-Badawczego, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Polska

Jak skutecznie wspierać dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych? Zaangażowanie badań w programy wsparcia skierowane do osób dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych

W Polsce w ciągu ostatnich 30 lat odsetek osób z wyższym wykształceniem podwoił się, a mimo to chęć korzystania z różnych form edukacji w dorosłości jest dość niska. Według badań PIAAC odsetek dorosłych Polaków o niskich umiejętnościach podstawowych w zakresie czytania i liczenia sięga 20%. Wśród nich znajdują się nieaktywni zawodowo, długotrwale bezrobotni, często społecznie wykluczeni, co sprawia, że zaangażowanie ich w projekty edukacyjne jest trudne. Aby to zmienić, uruchomiono projekt „Szansa – nowe możliwości dla dorosłych”, realizowany zgodnie z Zaleceniem Rady UE w sprawie ścieżek podnoszenia umiejętności. Jego celem jest tworzenie i testowanie modeli udzielania skutecznego wsparcia edukacyjnego dla dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych. Pierwszym krokiem było opracowanie programu badań, przegląd dokumentacji, wizyty studyjne i badania jakościowe w organizacjach aktywnie pomagających dorosłym w rozwijaniu podstawowych umiejętności. W prezentacji współautorka badania omówi wyniki wywiadów, w szczególności sposoby docierania i zachęcania dorosłych do korzystania z inicjatyw edukacyjnych oraz sposoby skutecznego angażowania ich w projekty rozwijające umiejętności.

Słowa klucze:

niskie umiejętności podstawowe, dorośli, badania jakościowe

How to effectively support adults with low basic skills? Research involvement in support programs targeted at adults with low basic skills

In Poland, the percentage of people with higher education has doubled over the past 30 years, and yet the engagement in various forms of adult education is quite low. According to PIAAC research, the percentage of adult Poles with low basic skills in reading and literacy reaches 20%. This number includes persons professionally inactive, long-term unemployed, often socially excluded, which causes difficulties in engaging them in educational projects. The project “Chances – new opportunities for adults” has been launched to change this situation. It is implemented in accordance with the EU Council Recommendation on Upskilling Pathways. Its purpose is to create and test innovative models for providing effective educational support for adults with low basic skills. The first step of the project was to develop a research program, documentation research, study visits and qualitative research conducted in organizations actively helping adults to develop basic skills. The presentation by the co-researcher will discuss the results of interviews, in particular: ways of reaching and encouraging adults to take advantage of educational initiatives and effectively engage them in skills development projects.

Key words:

low basic skills, adults, qualitative research

Sylwia WALICKA

Instytut Badań Edukacyjnych, Polska

Modele wsparcia osób dorosłych z niskimi umiejętnościami podstawowymi

Zalecenie Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności zawiera rekomendacje w zakresie rozwoju umiejętności podstawowych. Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop) szacuje, że od 28,9% do 40,6% dorosłych w Polsce potrzebuje poprawy umiejętności podstawowych. Celem projektu Szansa – nowe możliwości dla dorosłych jest zaprojektowanie i przeprowadzenie pilotaży modeli wsparcia edukacyjnego dla osób dorosłych z niskim poziomem umiejętności podstawowych. Każdy model składa się z trzech głównych elementów: diagnozy kompetencji, indywidualnie dostosowanej oferty edukacyjnej oraz walidacji efektów uczenia się. W trakcie wystąpienia zostaną zaprezentowane co najmniej trzy modele z różnych regionów Polski, wraz z podsumowaniem wyników rekrutacji, zawierającym informacje dotyczące m.in. sposobów rekrutacji do udziału we wsparciu edukacyjnym oraz sposoby motywowania, metody i narzędzia stosowane do diagnozy kompetencji, czynników i potrzeb osób dorosłych z niskim poziomem umiejętności podstawowych wpływających na podjęcie decyzji o udziale we wsparciu edukacyjnym. Projekt zakończy się opracowaniem rekomendacji dotyczących podnoszenia umiejętności podstawowych osób dorosłych.

Słowa klucze:

umiejętności podstawowe, ścieżki poprawy umiejętności, edukacja dorosłych, Zintegrowany System Kwalifikacji

Models of supporting adults with low level of basic skills

Council Recommendation of 19 December 2016 on Upskilling Pathways: New Opportunities for Adults provides advice on basic skills improvement. European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop) estimates that 28,9% - 40,6% of adults in Poland need to improve their basic skills. The main goal of the project A Chance - new opportunities for adults is to design and pilot models of supporting adults with low level of basic skills. Each model consists of three main steps: skills assessment, individually tailored learning offer, and validation of learning outcomes. Each model is devoted to one of the eight previously chosen target groups. The presentation will show at least three designed models of supporting adults in different regions of Poland. Moreover, the summary results of the open grant call will be presented including information about: outreach and motivation of low-skilled adults, methods and tools employed for skills assessment, factors and non-educational needs influencing participation in learning. By the end of the project the recommendations based on the models piloting will be submitted to representatives of national government in order to develop national policy regarding basic skills development.

Key words:

basic skills, upskilling pathways, adult education, Integrated Qualifications System

dr Anna SLADEK

Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Polska

Rozwijanie kompetencji społecznych w różnych przestrzeniach uczenia się w kontekście przygotowania do roli zawodowej lekarza

Badania oczekiwań rynku pracy wskazują, że pracodawcy, w różnych branżach, wskazują na znaczenie kompetencji miękkich, w tym społecznych i osobowych dla rozwoju zawodowego. Jednocześnie wskazują na ogromne braki w tym zakresie, zarówno wśród pracowników, jak i absolwentów szkół wyższych (tzw. „luka kompetencyjna”). Szkoły wyższe ujmują kompetencje społeczne jako efekty kształcenia w programach kształcenia. Specyfika kompetencji miękkich powoduje, że wymagają one przede wszystkim praktycznego opanowywania w różnych sytuacjach życiowych. Oznacza to, że rozwój tych kompetencji jest wielowymiarowy i zanurzony w codziennych doświadczeniach życiowych człowieka. W kontekście przygotowania do roli zawodowej należy uwzględnić zatem z jednej strony społeczne oczekiwania co do wymaganych kompetencji, a z drugiej – indywidualny proces kształtowania ich w toku różnych doświadczeń i różnych przestrzeni uczenia się. W opracowaniu zostaną opisane różne przestrzenie uczenia się kompetencji społecznych ważnych dla zawodu lekarza w oparciu o badania fokusowe zrealizowane wśród studentów kierunku lekarskiego uczelni medycznej.

Słowa klucze:

kompetencje społeczne, uczenie się nieformalne, uczenie się pozaformalne, edukacja akademicka, rola zawodowa lekarza

Developing social skills in different areas of learning in the context of the preparation for the role of professional medical doctor

Surveys of labour market expectations indicate that employers, in various industries, point to the importance of soft skills, including social and personal competences for professional development. At the same time, they indicate huge deficiencies in this area, both among employees and graduates of universities (the so-called “competence gap”). Higher education institutions include social competences as learning outcomes in their curricula. The specific nature of soft competences means that they need to be mastered in various life situations. This means that the development of these competences is multidimensional and immersed in everyday life experiences. In the context of preparation for the professional role, it is therefore necessary to take into account, on the one hand, social expectations of the required competences and, on the other hand, the individual process of shaping them in the course of different experiences and different learning spaces. The study will describe various learning spaces of social competences important for the medical profession based on focus studies conducted among medical university students.

Key words:

social competences, non-formal learning, informal learning, academic education, occupational role of doctor

dr hab. Wojciech Horyń, prof. uczelni
Akademia Wojsk Lądowych, Wrocław, Polska

Specyfika edukacji oficerów w uczelniach wojskowych

System kształcenia oficerów opiera się w szczególności o edukację formalną, która obejmuje kształcenie na poziomie studiów wyższych w uczelniach wojskowych, kształcenie na poziomie studium wojskowego, ponadto kursy doskonalenia zawodowego, kursy kwalifikacyjne. Mimo zmieniających się trendów w edukacji dorosłych, wzrostowi znaczenia edukacji pozaformalnej i nieformalnej, w wojsku dostrzega się konserwatywne podejście do tegoż zagadnienia. Tradycyjny system kursowy jest dominujący w edukacji oficerów. Autor artykułu podjął się znalezienia odpowiedzi na pytania: W jakim stopniu zmieniające się realia współczesnych konfliktów zbrojnych oraz zadania sił zbrojnych w obszarze militarnym i pozamilitarnym wpływają na kształtowanie nowych kompetencji oficerów? W jakim stopniu proces doskonalenia zawodowego oficerów może odbiegać od tradycyjnych form? W celu odpowiedzi na te pytania Autor dokonał analizy dokumentów obejmujących proces kształcenia oficerów oraz przeprowadził wywiady eksperckie. Wyniki: system kursowy jest dominującą formą doskonalenia zawodowego oficerów. Zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne uwzględniane są w kształtowaniu kompetencji oficerów, jednakże nie wpływają na zmianę formy edukacji. Istnieje realna możliwość innowacyjnego podejścia do kształcenia oficerów, jednak wymaga to otwarcia się na stosowane już w środowisku cywilnym sposoby edukacji dorosłych.

Słowa klucze:

doskonalenie zawodowe, kształcenie oficerów

The specificity of officers' education at military academies

Officer education system is based in particular on formal approach, which includes university level education at military academies, military study and vocational courses as well as qualification courses. Despite the changing trends in adult education and the growing importance of non-formal and informal education, a conservative learning approach can be seen in the army. Traditional course system is dominant in officer education. The author is looking to find answers to the following questions: To what extent are the changing realities of contemporary armed conflicts and the tasks of armed forces in the military and non-military areas influencing the shaping of new competences of officers? To what extent can the process of professional training of officers differ from traditional forms? In order to answer the above questions, the author analyzed documents covering officer training and conducted expert opinion surveys. Based on the research, the course system is a dominant form of officer professional training. Changing external conditions are taken into consideration during officer competence education, however, they do not change the form of the education system. There is a real possibility of an innovative approach to training officers, but this requires opening up to new educational methods of adults, which, at the same time, are already used in a civil community.

Key words:

vocational courses, officer education

dr Anna MARIANOWSKA

Uniwersytet Warszawski, Polska

Efektywne uczenie się Cyber-Dorosłych w sali dydaktycznej

W referacie autorka charakteryzuje współczesnych dorosłych, którzy permanentnie korzystają z technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz wskazuje, w jaki sposób ich potrzeby edukacyjne mogą być realizowane dzięki odpowiednio zaplanowanym zajęciom dydaktycznym. Przedmiotem analizy jest zrekonstruowana Teoria uczenia się przez doświadczenie D. A. Kolba, która zdaniem autorki, odpowiada potrzebom edukacyjnym Cyber-Dorosłych oraz umożliwia projektowanie zajęć warunkujących efektywne uczenie się w sali dydaktycznej. Efektywne uczenie się rozumiane jest jako proces holistyczny, który wymaga myślenia, odczuwania, postrzegania i doświadczania. Kluczową rolę w tym procesie odgrywa zaangażowanie dorosłych oraz tworzenie warunków umożliwiających rozwiązywanie konfliktów między sprzecznymi sposobami poznawania (posiadany styl uczenia się) i ponownym doświadczaniem. Autorka prezentuje wyniki badań naukowych, przykładowe plany zajęć dydaktycznych oraz formułuje wnioski potwierdzające postawioną tezę.

Słowa kluczowe:

teoria uczenia się przez doświadczenie, indywidualne style uczenia się, projektowanie zajęć, edukacja formalna, edukacja pozaformalna

Effective learning of Digital-Adults in the teaching room

The author describes contemporary adults who permanently use information and communication technologies (ICT) and indicates how their educational needs can be realized through properly planned didactic classes. The subject of the analysis is the reconstructed D.A. Kolb's theory of learning through the experience, which, according to the author, meets the educational needs of Digital-Adults and enables preparation of classes including effective learning in the teaching room. Effective learning is understood as a holistic process that requires thinking, feeling, perceiving and experiencing. The key role in this process is played by the involvement of adults and the creation of conditions enabling the resolution of conflicts between conflicting ways of learning (possessed learning style) and re-experiencing. The author presents the results of scientific research, examples of didactic plans and conclusions confirming the thesis.

Key words:

Experiential Learning Theory, Individual Learning Styles, planning of didactic classes, formal education, non-formal education

Sekcja/ Section II
Społeczna odpowiedzialność instytucji
edukacyjnych
Social responsibility
of educational institutions

---

dr hab. Małgorzata ROSALSKA, prof. uczelni
Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań, Polska

Dyferencjacja ofert edukacyjnych i doradczych w kontekście założeń Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030

Celem wystąpienia jest wskazanie konsekwencji wynikających z założeń *Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030* dla praktyki edukacyjnej. Zagadnienie to omówione zostanie w kontekście przemian zachodzących zarówno w obszarze edukacji formalnej, nieformalnej, jak i pozaformalnej. Analizie poddane zostaną przemiany w organizacji ofert edukacyjnych i doradczych oraz zmiany w doborze treści i form pracy edukacyjnej. Wskazane zostaną czynniki dynamizujące przemiany w zakresie organizacji ofert edukacji dorosłych. Kontekstem tych analiz będą ustalenia Zintegrowanej Strategii Umiejętności dotyczące projektów modeli kompetencyjnych oraz możliwości ich rozwijania i walidowania. W tej perspektywie omówiona zostanie także relacja pomiędzy założeniami i praktyką koncepcji Lifelong Learning i Lifelong Guidance.

Słowa klucze:

kompetencje, edukacja dorosłych, edukacja całożyciowa, poradnictwo całożyciowe

Differentiation of educational and consulting offers in the context of the assumptions of the Integrated Skills Strategy 2030

The aim of the presentation is to indicate the consequences resulting from the assumptions of the Integrated Skills Strategy 2030 for educational practice. This issue will be discussed in the context of changes taking place in the area of formal, non-formal and informal education. The analysis will be carried out in the context of changes in the organization of educational and counseling offers and changes in the content and forms of education. Factors dynamizing the changes in the organization of adult education offers will be indicated. The context for these analyses will be the findings of the Integrated Skills Strategy concerning the design of competence models and the possibilities of developing and validating them. In this perspective, the relationship between the assumptions and practice of the Lifelong Learning and Lifelong Guidance concepts will also be discussed.

Key words:

Skills, adult education, Lifelong Learning, Lifelong Guidance

dr Maria ZRAŁEK, prof. WSH

Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu, Polska

Społeczna odpowiedzialność Uczelni – nowy paradygmat kształcenia

Celem wystąpienia jest ocena podjętych w sytuacji kryzysowej działań zmierzających do przystosowania uczelni do realizacji zasad społecznej odpowiedzialności. Metodą badań było studium przypadku oparte o analizę i syntezę podjętych przez WSH w Sosnowcu działań w okresie pandemii SARS-CoV-2 z wykorzystaniem analizy treści, analizy dokumentów, wywiadu pogłębionego oraz obserwacji uczestniczącej. Zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i Deklaracją Społecznej Odpowiedzialności Uczelni uczelnie powinny uwzględniać i stosować zasady społecznej odpowiedzialności we wszystkich obszarach działalności, kładąc nacisk na poszerzanie programów edukacyjnych o zagadnienia zrównoważonego rozwoju, kształtowania wartości, postaw społecznych, obywatelskich oraz innowacji społecznych. Szczególnego znaczenia zasady te nabierają w sytuacji kryzysowej jaką jest pandemia. Badana uczelnia została zmuszona do zmiany procedur postępowania i podjęcia wysiłku na rzecz utrzymania procesów kształcenia i współpracy z interesariuszami. Umiejętność dostosowania działalności uczelni do nowych realiów decyduje o ocenie stopnia realizacji społecznej odpowiedzialności w praktyce jej funkcjonowania.

Słowa klucze:

Deklaracja Społecznej Odpowiedzialności Uczelni, społeczna odpowiedzialność uczelni, interesariusze, SARS-CoV-2

Social responsibility of the University - a new educational paradigm

The goal of this article is to evaluate actions undertaken in a crisis situation to adapt universities to the principles of social responsibility. The applied research methodology was a case study based on the analysis and synthesis of actions undertaken by the Humanitas University in Sosnowiec during the pandemic lockdown. The following data collection techniques were used: website analysis, document analysis, in-depth interview and participatory observation. According to the Law on Higher Education and Science and the Declaration of Social Responsibility, universities should take into account and apply the principles of social responsibility in all areas of activity, emphasizing the expansion of educational programs to include the issues of sustainable development, shaping values, social and civic attitudes and social innovation. These principles are particularly important in a crisis situation such as the pandemic caused by SARS-CoV-2. The procedures in examined entity has been modified due to lockdown limitations. The main goal was to sustain educational processes and cooperation with the surrounding environment. The ability to adapt the university's activities to new realities determines the assessment of the degree of implementation of social responsibility in practice.

Key words:

Declaration of Social Responsibility of the University, social responsibility of the university, stakeholders, SARS-CoV-2

doc. dr Tatiana ZELENOVA

Yaroslav State University, Rosja

M.D. Maria KHEGAI

Institute of Problems of Embryogenetic Neuroendocrine Immune Deficiency
of the Russian Academy of Natural Sciences, Moskwa, Rosja

**Wskaźniki rozwoju kwalifikacji zawodowych i osobistych studentów
uniwersytetów - przyszłych specjalistów w dziedzinie opieki społecznej
w organizacji non-profit**

Na początku XXI wieku, w procesie dynamicznie zmieniającego się świata, pojawiają się nowe technologie, modernizacja technologii, specjaliści ze wszystkich dziedzin starają się podnosić swoją wiedzę, umiejętności i nadążać z duchem czasu. Autorki artykułu odkrywają wskaźniki rozwoju zawodowego i osobistego studentów uniwersytetów - przyszłych specjalistów w pracy socjalnej w organizacji non-profit.

Słowa klucze:

student uniwersytetu, specjalista pracy socjalnej, cechy zawodowe i osobiste, organizacje non-profit

**Indicators of the development of professional and personal qualifications
of university students - future specialists in the field of social welfare
in a non-profit organization**

At the beginning of the XXI century, under the process of a dynamically changing world, emergence of new technologies, modernization of technology, professionals in all fields strive to improve their knowledge, skills, and keep up with the times. The authors of the article disclose the features of the development of professional and personal qualities of university students – future professionals in social work in the conditions of NPOs.

Key words:

university student, professional in social work, professional and personal qualities, non-profit organizations (NPOs)

dr Marta DOBRZYNIAK

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, Polska

Podejście edukatorów osób dorosłych do edukacji i jego konsekwencje

Tematyka wystąpienia jest oparta na badaniu sposobów doświadczania kompetencji 20 edukatorów osób dorosłych. Badanie przeprowadzono metodą fenomenograficzną na podstawie wywiadów. Wystąpienie dotyczy indywidualnych koncepcji edukatorów i ich konsekwencji dla oczekiwanych efektów lub dla procesu edukacyjnego. Koncepcje zostały zidentyfikowane na podstawie wypowiedzi edukatorów rekonstruuujących ich doświadczenie w pracy z osobami dorosłymi. Celem wystąpienia jest ukazanie różnorodności podejść, które towarzyszą edukatorom w ich działalności edukacyjnej. Przedmiotem wystąpienia są też zauważone konsekwencje podejścia edukatora widoczne poprzez efekty uczenia się osiągnięte przez osoby dorosłe uczestniczące w procesie edukacyjnym. Na przykład podejście skoncentrowane na ćwiczeniu, zastosowane w zajęciach sportowych, ma prowadzić do osiągnięcia sprawności, a zrozumienie okazywane osobom uczącym się ma ułatwić im aktywne uczestnictwo w zajęciach i zaangażowanie.

Słowa klucze:

założenia, podejście, edukacja dorosłych

Adult educators' approach to education and its consequences

The topic of the presentation is based upon a phenomenographic research study focused on experiencing competencies by 20 adult educators that was carried out based on individual interviews. The presentation reflects individual conceptions and their consequences in view of expected learning outcomes or the learning process. These individual conceptions were identified on the basis of reconstructions of educators' experience in their work with adult learners. The purpose of the presentation is to demonstrate the variety of approaches which educators demonstrate in the educational process. The topic also addresses the impact that is reflected in the learning outcomes that adult learners are expected to achieve. For instance the approach that is focused on physical exercise is expected to help to achieve mastery, and demonstrating empathy is expected to help learners with their participation and engagement.

Key words:

assumptions, attitude, adult education

dr Agnieszka DOMAGAŁA-KRĘCIOCH
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Błędy w edukacyjnej przestrzeni uczących się dorosłych

Ważnym elementem pracy z uczniem dorosłym jest kształtowanie kompetencji niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie podlegającym nieustannym przemianom. Niestety, edukacja formalna zbyt mocno koncentruje się na osiąganiu przez człowieka sukcesów, zapominając o konieczności przygotowania go do pokonywania różnych życiowych i edukacyjnych ograniczeń, które tym sukcesom towarzyszą. Ponadto brak widocznych konsekwencji przekazu edukacyjnego w zakresie strachu przed popełnianiem błędów sprawia, że często zjawisko to jest bagatelizowane i niedostrzegane w kategoriach zagrożeń społecznych. Tymczasem strach przed popełnianiem błędów dopiero z upływem czasu pozwala odstąpić konsekwencje takie jak: utracone możliwości uczenia się, zmniejszone trajektorie osiągnięć i spadek samopoczucia. Znacząca zatem, ze społecznego punktu widzenia, staje się refleksja nad budowaniem szkolnej kultury, w której błąd stanowi integralną część życia człowieka. Niniejszy tekst koncentruje się wokół uwarunkowań nauki na błędach jako istotnym doświadczeniu o walorze edukacyjnym w przestrzeni uczących się dorosłych.

Słowa kluczowe: błędy, edukacja dorosłych, kultura błędu, doświadczenia edukacyjne

Mistakes in the educational space of adult learners

An important element of working with an adult learner is creating competences necessary for proper functioning in a society undergoing constant change. Unfortunately, formal education focuses too much on achieving successes, forgetting about the need to prepare people to overcome various life and educational limitations that accompany these successes. Moreover, the lack of visible consequences of the educational message in terms of fear of making mistakes makes this phenomenon often underestimated and unnoticed in terms of social threats. Meanwhile, the fear of making mistakes only with time allows to reveal consequences such as: lost learning opportunities, reduced trajectories of achievements and decreased well-being. Therefore, from the social point of view, the reflection on building a school culture in which mistake is an integral part of human life becomes significant. This text focuses on the determinants of learning on mistakes as an essential experience of educational value in adult learning environments.

Key words:

mistakes, adult education, culture of mistakes, educational experiences

PhDr. Martin Kursch, Ph.D.,
prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D.

Department of Andragogy and Educational Management, Faculty of Education
Charles University in Prague, Czech Republic

Zalety i wady co-teachingu w praktyce

W artykule poruszono kwestię nowoczesnej metody co-teachingu. Autorzy identyfikują zalety i wady stosowania tej metody w praktyce przez nauczycieli szkół podstawowych i średnich. Badacze, w ramach badań nad środowiskiem wirtualnym, wdrażają metodę co-teachingu, która tworzy nowe narzędzie mające zastosowanie w rozwiązywaniu bieżących problemów w komponencie poznawczym nauczania. Zasadą jest współpraca w nauczaniu w celu zwiększenia efektywności nauczania, większego synergicznego powiązania treści nauczania w komponencie teoretycznym i praktycznym, zastosowania podejścia interdyscyplinarnego oraz powiązania z programem nauczania w szkole.

Słowa klucze:

co-teaching, metoda, nauczanie

Advantages and disadvantages of co-teaching in practice

The paper deals with the issue of a modern method of co-teaching education. The authors identify the advantages and disadvantages of the use in practice of primary and secondary school teachers. The researchers implement the method of co-teaching within the research into a virtual environment, which creates a new tool applicable for solving current problems in the cognitive component of teaching. The principle is cooperation in teaching with the aim of more effective teaching, greater synergistic interconnection of the content of education in the theoretical and practical components, the use of an interdisciplinary approach and interconnection with the school curriculum.

Key words:

co-teaching, method, teaching

mgr. Martin SCHUBERT, PhD.
mgr. Zuzana NEUPAUER PhD.
Matej Bel University, Słowacja

Andragogiczny model uległości

W pracy przedstawiono wyniki badań podstawowych koncentrujących się na opracowanym modelu uległości andragogicznej u dorosłych (ADM), zdolności i potencjału uczenia się. Autorzy postrzegają uległość jako podstawowy warunek wszystkich interwencji andragogicznych, co jest warunkiem wstępnym teoretycznego zbadania tego zjawiska. W ramach teoretycznej podstawy ADM autorzy zajmują się triadą procesów wejściowych, które określają na podstawie wcześniej opublikowanych definicji uległości: tendencji samoregulacyjnych, motywacji i funkcji poznawczych oraz ich zmian w rozwoju biomoralnym. Model opiera się na interdyscyplinarnym podejściu do zjawiska uległości dorosłych, zwłaszcza w edukacji i neuronauce oraz psychologii. Jednym z początkowych i głównych punktów jest „model bio-psycho-społeczny”, mający na celu zaprojektowanie optymalnej interwencji andragogicznej. W ramach teoretycznej bazy czynników poznawczych, motywacyjnych i samoregulacyjnych autorzy stosują prawidłowe i zweryfikowane teorie. Badanie jest częściowym wynikiem projektu grantowego VEGA MŠVVaŠ SR nr 1 / 0526/18 „Konstruowanie uległości w teorii i praktyce edukacji dorosłych” realizowanego na Wydziale Andragogiki UMB.

Słowa klucze:

uległość dorosłych, uczenie się dorosłych, samoregulacja, motywacja, andragogika

Andragogical model of docility

The study presents the results of basic research focused on the development of the adult andragogical docility model (ADM), the ability and potential to learn. The authors perceive docility as a basic condition for all andragogical interventions, which is a prerequisite for the phenomenon to examine theoretically. Within the theoretical base of ADM, the authors deal with a triad of input processes, which determine based on previously published definitions of docility: self-regulatory tendencies, motivation and cognitive functions and their changes in biomoral development. The model is based on an interdisciplinary approach to the phenomenon of adult docility, especially in the educational and neuro sciences and psychology. One of the starting and main points is the “bio-psycho-social model”, to design optimal andragogical intervention. In the framework of theoretical base of cognitive, motivational and self-regulatory factors, the authors use valid and verified theories. The study is a partial outcome of the grant project VEGA MŠVVaŠ SR No.1 / 0526/18 “Constructing docility in the theory and practice of adult education” realized at the Department of Andragogy UMB.

Key words:

docility of adults, learning of adults, self-regulation, motivation, andragogy

Sekcja/ Section III
Uczenie się z życia. Autokreacja, kultura, pasja
Learning from life.
Self-creation, culture, passion

---

dr hab. Arkadiusz WAŚIŃSKI, prof. uczelni
Uniwersytet Łódzki, Polska

Autokreacja człowieka dorosłego jako kategoria andragogiczna

Ramę teoretyczną moich rozważań stanowi założenie, że autokreacja człowieka dorosłego jest kategorią andragogiczną. Choć zagadnienie autokreacji pojawia się od pewnego czasu w dyskursie naukowym można odnieść wrażenie, że nie jest ona rozpoznawana jako kategoria andragogiczna. Treść referatu jest więc skoncentrowana na przedstawieniu argumentacji wskazującej na zasadność merytorycznej łączności autokreacji z innymi, kluczowymi kategoriami andragogicznym. W tym celu przybliżę różne perspektywy rozumienia autokreacji zawarte w publikacjach naukowych z zakresu andragogiki, pedagogiki, psychologii, czy filozofii i skonfrontuję je z autorską propozycją rozumienia autokreacji człowieka dorosłego. Podejmując dyskusję nad andragogicznym znaczeniem kategorii autokreacji wskażę jej ścisły związek ze zdolnością człowieka dorosłego do kierowania swoim życiem, uczenia się biograficznego i autorefleksyjnego namysłu nad sensem życia w kontekście własnych wyborów i czynów. W konkluzji nawiążę do głównego motywu konferencji, który znajduje wyraz w ujmowaniu autokreacji jako przestrzeni całościowej aktywności człowieka dorosłego ukierunkowanej na nieustanne samopoznawanie, samookreślanie, samorozumienie, samoprzekraczanie i samokierowanie.

Słowa klucze:

autokreacja, proces całościowy, wymiary pracy nad sobą

Adult self-creation as an andragogic category

The theoretical framework of my deliberations is the assumption that adult self-creation is an andragogic category. Although the issue of self-creation has been present in scientific discourse for some time now, one can get the impression that it is not recognized as an andragogic category. The content of the paper is therefore focused on the presentation of arguments indicating the validity of the substantive relationship of self-creation with other key andragogic categories. I will present various perspectives for the understanding of self-creation contained in scientific publications on andragogy, pedagogy, psychology or philosophy and confront them with the author's proposal for the understanding of self-creation of an adult. In discussing the andragogic meaning of the category of self-creation, I will point out its close connection with an adult's ability to manage his or her life, to learn biographically and to self-reflect on the meaning of life in the context of his or her choices and actions. In conclusion, I will refer to the main motive of the conference, which is reflected in the recognition of self-creation as a space of lifelong activity of an adult aimed at constant self-cognition, self-determination, self-understanding, self-crossing, selfdirection.

Key words:

self-creation, the whole life process, the dimensions of self-work

dr hab. Klaudia WĘC, prof. uczelni
Akademia Ignatianum, Kraków, Polska

Ontologia dojrzałości wobec imperatywu przemijania Czas i rozwój jako symptomy podmiotu

Problematyzacja zagadnienia dojrzałości podmiotowej w aspekcie myślenia o przemijaniu, czasie i rozwoju *wyznacza pytania o hermeneutyczne oraz dyskursywne źródła powstawania symptomu uruchamiającego graniczne doświadczenia podmiotu*. Perspektywę interpretacyjną wyznacza tu założenie, że największą transformację kulturową można upatrywać w ujawniającym się wymuszaniu stosowania rozmaitych praktyk społecznych, *sprowadzających działanie do strukturalizacji konkretnych założeń, celów i efektów*. Współczesne myślenie o seniorach poddane zostało presji zmian mających zabarwienie rewolucji świadomościowej na poziomie aksjologicznym wyłączanym przez pragmatyzm i użyteczność podmiotu sprowadzonego do narzędzia przynoszącego potencjalny zysk społeczny. Tekst w swej warstwie interpretacyjnej skonstruowany jest na kanwie dyskursu Jacquesa Lacana i odnosi się do takich kwestii jak: dialektyka języka, optyka widzenia, prymat znaczących nad podmiotem, podmiot jako „kulturowy artefakt”.

Słowa klucze:

podmiot, pragnienie, brak, język, transmisja symboliczna

The ontology of maturity in face of the Imperative of Evanescence Time and self-developement as Symptoms of Subject

Problematization of the issue of subjective maturity in aspect of reflection about transience, time and subjectiv evolution pose questions regarding hermeneutical and discursive sources of symptom starting up boundary experience subject. The interpretative perspective is guided by the assumption that the greatest cultural transformation can be found in the enforcement of certain social practices, which boil the action down to the structure of specific assumptions, goals and effects. Contemporary thinking about seniors has been pressurized to undergo changes which appear to be tinted by a conscious revolution at the axiological level being ousted by pragmatics and usefulness of an agent, who is reduced to a tool generating potential social profit. On its interpretative layer, a text is constructed on the basis of Jacques Lacan's discourse and refers to such aspects as: dialectics of language, optics of vision, the primacy of the significant over an agent, and an agent as a 'cultural artifact'.

Key words:

subject, desire, lack, language, symbolic transmission

dr Aleksandra LITAWA

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Osoba z pasją jako podmiot uczący się - studium przypadku

Osobę z pasją najłatwiej poznać po tym, że o obiekcie swoich zainteresowań opowiada z błyskiem w oku. Przestrzeń pasji to jej indywidualny świat wartości, w którym uwolniwszy się od presji świata zewnętrznego ma możliwość nie tylko skupić uwagę na ważnych dla siebie kwestiach, ale przede wszystkim myśleć i działać w sposób dla siebie optymalny. Celem badań było rozpoznanie atrybutów pasjonata jako podmiotu uczącego się. W badaniach przyjęto strategię jakościową, zastosowano studium pojedynczego przypadku. Dane zgromadzono przy użyciu techniki wywiadu pogłębionego, częściowo ustrukturyzowanego, który przeprowadzono z artystą samoukiem, miłośnikiem malarstwa na korze. Przeprowadzone analizy dostarczyły pogłębionej wiedzy na temat cech charakteryzujących pasjonata jako podmiot uczący się. Wyróżnione u badanego atrybuty, czyli ciekawość, głębokie zaangażowanie oraz wysoka motywacja, wzajemnie się warunkowały. Co ważne, inicjowały pojawienie się kolejnych, pozytywnych i pożądanых z perspektywy uczenia się cech, takich jak gotowość do wysiłku, wytrwałość i determinacja w realizacji celów, odwaga i kreatywność w rozwiązywaniu problemów, pewność siebie, przekonanie o słuszności podejmowanych przez siebie działań, poczucie własnej skuteczności, dążenie do mistrzostwa.

Słowa kluczowe:

pasja, uczenie się inspirowane pasją, pasjonat jako podmiot uczący się

The enthusiast as learner - a case study

The easiest way to recognize the enthusiast is that he talks about the object of his interest with a twinkle in his eye. The space occupied by his passion is his own individual world of values in which, freed from the pressure of the outside world, he has the opportunity not only to focus his attention on issues that are important to him, but above all to think and act in a way that is optimal for him. The aim of the research was to recognize the attributes of the enthusiast as a learner. A qualitative strategy was adopted in the research and a single case study was used. The data was collected using an in-depth, semi-structured interview technique with a self-taught artist who loved painting on the wooden bark. The analysis of the interview provided insight into the features that characterize the enthusiast as a learner. The attributes distinguished, i.e. curiosity, deep engagement and high motivation, determined each other. Importantly, they initiated the emergence of other, positive and, from the perspective of learning, desirable features, such as readiness to apply effort, perseverance and determination to achieve goals, courage and creativity in solving problems, belief about the rightness of actions taken by oneself, self-confidence, effectiveness, and the pursuit of mastery.

Key words:

passion, enthusiast, passion-inspired learning, enthusiast as a learner

dr Martyna PRYSZMONT
Uniwersytet Wrocławski, Polska

„Nasze pokolenie Tamagotchi” - obraz dorosłości w polskich utworach rap. Implikacje dla edukacji dorosłych

W referacie autorka skoncentruje się na muzyce rap, która jest nośnikiem wielu istotnych opisów dorosłego życia we współczesnym świecie. Rap posiada cechy zarówno muzyki, jak i poezji, a rapowanie jest formą rytmicznego wypowiedzania się lub recytowania rymujących się słów przy określonym akompaniamencie (lub bez ścieżki dźwiękowej). Raperzy przybliżają problemy usytuowane w codziennym życiu, dzięki połączeniu treści oraz tzw. flow, czyli rytmu i rymu, a także nawijki. Autorka zainteresowała się utworami rapowymi (hip-hopowymi) traktując je jako istotne teksty kultury popularnej, których przekaz posiada potencjał andragogiczny. Są one przejawem aktywności twórczej dorosłych, a ich treści bezpośrednio odnoszą się do dorosłości. Przedmiotem swojej analizy uczyniła obraz dorosłości wyłaniający się z wybranych, polskich utworów rapowych. Głównym problemem badawczym było następujące pytanie: Jaki obraz dorosłości wyłania się z wybranych utworów muzyki rap? Przyjmując, iż jest on wypadkową aktualnych przemian współczesnej rzeczywistości, autorkę zastanowiło również to, jakie implikacje wynikają z niego dla edukacji dorosłych? Owa analiza wydaje się szczególnie interesująca i wartościowa w kontekście refleksji nad przestrzeniami uczenia się dorosłych. Autorka zastosowała krytyczną analizę dyskursu w odniesieniu do wybranych utworów rapowych. Wyniki analizy ukazują, iż raperzy przedstawiają krytyczną diagnozę codziennego życia Polaków. Komentują rzeczywistość odwołując się do indywidualnych doświadczeń, a także zapośredniczając je z własnej grupy odniesienia lub wspólnoty, z którą się utożsamiają. Obraz dorosłości stanowi pewnego rodzaju mozaikę złożoną z opisywanych doświadczeń. Opowiadają one jednocześnie o przestrzeniach uczenia się dorosłych, podejmujących próby budowania własnych światów życia. W tym kontekście, interesujące jest, w jakim sensie historie te stanowić mogą źródło wiedzy o/dla współczesnej edukacji dorosłych?

Słowa kluczowe: muzyka rap, dorosłość, uczenie się, edukacja

“Our Tamagotchi generation” - image of adulthood in Polish rap songs. Implications for adult education

In her presentation, the author will focus on rap music which conveys many relevant descriptions of adult life in the modern world. Rap is both, music and poetry, and rapping is the form of rhythmic speaking or reciting rhyming words with specific accompaniment (or without music). Rappers address the problems of daily life by combining the content and the so called *flow*, that is rhythm, rhyme and rap. The author got interested in rap (hip-hop) songs as the important pop culture texts which definitely have some andragogical potential. They are the examples of creative activity of adults as the texts refer directly to the adulthood. In her analysis, the author focused on the image of adulthood presented in the selected Polish rap songs. The main research problem was identified as follows: What image of adulthood does emerge from the selected rap works? Assuming this image is the result of the present changes in the surrounding world, the author also wonders what are the implications for the adult education? Such analysis seems particularly interesting and valuable in the context of reflections over the adult learning environments. To study the problem, the author used critical discourse analysis of the selected rap works. The results show that rappers present a critical diagnosis of the daily life of the Poles. The comment the reality by referring to their individual experiences and the experiences of people in their reference groups or communities they associate with. The image of adulthood is a mosaic of these different experiences. They also point to the learning environments of adults who make efforts to build the world's to live in. In this context, it is interesting how these stories may become the source of information about/for contemporary adult education?

Key words: rap music, adulthood, learning, education

dr Joanna GOLONKA-LEGUT
Uniwersytet Wrocławski, Polska

Between the notes - rozumienie dorosłości w perspektywie muzyki popularnej

Pomimo licznych opracowań i badań nad dorosłością andragodzy nieustannie poszukują odpowiedzi na pytania: czym jest dorosłość? jakie są jej atrybuty? jakie znaczenia przypisują dorosłości osoby dorosłe (wkraczające w dorosłość)? Z kolei, jednym z interesujących poznawczo kierunków refleksji nad dorosłością jest poszukiwanie jej istoty w perspektywie muzyki popularnej. W tym miejscu warto podkreślić, iż w andragogice aktywności poznawcze ukierunkowane na (roz)poznawanie edukacyjnego potencjału muzyki popularnej czy też (roz)poznawanie jej jako obszaru nieformalnego uczenia się są wciąż incydentalne. Prezentowane treści są wyrazem poszukiwań odpowiedzi na pytanie: jak rozumiana jest dorosłość przez osoby dorosłe? jakiego rodzaju skojarzenia utożsamiane są z terminem „dorosłość”? jakie znaczenia osoby dorosłe przypisują (własnej) dorosłości? Próba zrozumienia istoty dorosłości zostanie dokonana na podstawie analizy i interpretacji wybranych utworów muzycznych oraz wywiadów muzycznych przeprowadzonych z osobami dorosłymi. Autorka wpisuje swoje badania w orientację jakościową. Jako tradycję poznawczą przyjmuje ona paradygmat interpretacyjny i krytyczny. Wyniki badań będą stanowiły głos w dyskusji dotyczącej (z)rozumienia fenomenu dorosłości.

Słowa klucze:

dorosłość, nieformalne uczenie się, muzyka popularna, badania jakościowe

Between the notes - understanding adulthood in the perspective of popular music

Despite numerous publications and studies into adulthood, adult educators have been constantly looking for answers to the following questions: What is adulthood? What are its attributes? What meaning do adults (entering into adulthood) assign to it? One of the interesting directions of reflections on adulthood is exploring its nature in the context of popular music. It is worth mentioning that in andragogy, cognitive activities oriented towards (re)cognizing the educational potential of popular music or (re)cognizing it as an area of informal learning are still incidental. This text is an attempt to investigate the following issues: How do adults understand adulthood? What associations are evoked by the term “adulthood”? What meanings do adults assign to (their own) adulthood? We will try to understand the nature of adulthood based on the analysis and interpretation of the selected music works and interviews with adult respondents. The cognitive tradition adopted is the interpretative and critical paradigm (qualitative research). The results will contribute to the discussion about the ways adulthood is understood.

Key words:

adulthood, non-formal learning, popular music, qualitative research

dr Katarzyna SYGULSKA
dr Joanna WNĘK-GOZDEK

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Uczenie się z życia w narracjach biograficznych osób bezdomnych

Zjawisko bezdomności opisywane jest najczęściej pejoratywnie. Akcentowany jest przede wszystkim dramat jednostek, które doświadczają deprivacji elementarnych potrzeb. W odniesieniu do tych analiz rodzi się pytanie, czy to doświadczenie może mieć jakieś pozytywne implikacje? Artykuł prezentuje refleksję osób bezdomnych dotyczącą edukacyjnych aspektów ich doświadczenia życiowego. Ramy teoretyczne stanowią koncepcje biograficznego uczenia się. Akcent położony został na potencjał edukacyjny indywidualnych doświadczeń życiowych oraz wartość refleksji nad swoim życiem. Celem badań było poznanie i ukazanie indywidualnych doświadczeń osób bezdomnych i wyłonienie z nich elementów o charakterze dydaktycznym. Przedmiotem analizy uczyniono narracje biograficzne dotyczące doświadczenia bezdomności. Autorki poszukiwały odpowiedzi na pytania: Jakie znaczenie nadają bezdomni swoim przeżyciom, doświadczeniom? Jak doświadczenia bezdomności wpłynęły na proces kształtowania się ich tożsamości? W jakim stopniu uczą się z własnej biografii oraz biografii innych bezdomnych? W badaniach przyjęto paradygmat jakościowy interpretatywny. Zastosowano metodę biograficzną z wywiadem narracyjnym. Badaniami objęto 9 bezdomnych. Wyniki badań ukazują, że każde doświadczenie ludzkie poddane refleksji biograficznej może sprzyjać zrozumieniu swojego życia oraz poznawaniu siebie. Uruchomienie procesu uczenia się z własnej biografii może prowadzić do przełamania doświadczanych traum i konstruktywnego wykorzystania tych elementów autobiografii do dalszego rozwoju. Proces socjalizacji do bezdomności jest bolesnym doświadczeniem dla badanych, jednak potrafią oni docenić tę trudną lekcję.

Słowa kluczowe: biografia, uczenie się w własnej biografii, bezdomność, tożsamość

Learning from life in biographical narratives of the homeless

The phenomenon of homelessness is most often described pejoratively. The main emphasis is placed on the drama of individual individuals who, for various reasons, experience the deprivation of elementary needs. In relation to these analyses, the question arises whether this experience can have any positive implications? The article presents the reflection of homeless people on the educational aspects of their life experience. The theoretical framework is the concept of biographical learning. The emphasis has been put on the educational potential of individual life experiences and the value of reflection on their lives. The aim of the research conducted by the author was to learn and show the individual experiences of the homeless and to identify didactic elements from them. The subject of the analysis were biographical narrations concerning the experience of homelessness. The authors sought answers to the research questions: What significance do the homeless give to their experiences, experiences? How did the experiences of homelessness influence the process of shaping their identity? To what extent do they learn from their own biography and biographies of other homeless people? The research adopted a qualitative and interpretative paradigm. The biographical method was used. To collect empirical material a non-standardized narrative interview was used. The research included 9 homeless people. The results of the research show that every human experience subjected to biographical reflection can contribute to understanding of one's life and getting to know oneself. Starting the process of learning from one's own biography may lead to breaking the traumas experienced and, what is more, using these elements of autobiography constructively for further development. The process of socialization to homelessness is a painful experience for the subjects, but they can appreciate this difficult lesson.

Key words: biography, learning in own biography, homelessness, identity

mgr Paweł SEROKA

Ateneum – Szkoła Wyższa w Gdańsku, Polska

Oblicza refleksyjności w biograficznym uczeniu się osoby dorosłej doświadczającej terapii. Analiza przypadku

Autora interesują mechanizmy biograficznego uczenia się u osób, które przeszły psychoterapię dla osób z syndromem DDA (dorosłe dziecko alkoholika). Podczas wystąpienia, zamierza on – na podstawie analizy jednej biografii – zaprezentować wyłaniające się oblicza refleksyjności, ujawniające się na różnych poziomach funkcjonowania narratorki (rodzicielstwo, relacje intymne, tożsamość). Z perspektywy psychoterapeutycznej refleksyjność jest oczywistym, immanentnym elementem procesu zmiany terapeutycznej, lecz dla autora – jako andragoga – jest ona cechą współczesnego uczenia się osób dorosłych, szczególnie zaś wkomponowana jest ona w istotę biograficznego uczenia się (w ujęciu Petera Alheita). Teoretycznym podłożem, ramą w której autor osadza swoje rozważania jest, przede wszystkim, teoria późnej nowoczesności z giddensowskim sposobem rozumienia tożsamości. W warstwie interpretacyjnej, teorię późnej nowoczesności autor uzupełni o, interesującą w jego opinii, koncepcję kultury terapeutycznej, która kładąc nacisk na refleksyjność oraz biograficzność, stanowi znaczący element zmian społeczno-kulturowych mających swoje odzwierciedlenie również w andragogice.

Słowa klucze:

refleksyjność, biograficzne uczenie się, psychoterapia, późna nowoczesność, kultura terapeutyczna

Faces of reflexivity in biographical adult learning experiencing therapy Case study

The author is interested in the mechanisms of biographical learning of people who underwent treatment for individuals with the ACoA syndrome (Adult Children of Alcoholics). During his presentation, he intends to use an analysis of a particular biography in order to demonstrate emerging faces of reflexivity, revealed at different stages of the narrator's life and functioning (parenthood, intimate relationships, identity). From the perspective of psychotherapy, reflexivity is an obvious, immanent element of the process of therapeutic change, but for the author – an androgogue – it exemplifies contemporary adult learning, and forms part of the essence of biographical learning (according to Peter Alheit's view). The author bases his considerations within the framework of the late modernity theory, and uses the perception of identity as proposed by Giddens. In the interpretative layer, the author will supplement the theory of late modernity with the concept of therapeutic culture. The latter, emphasizing reflexivity and biography, is a significant element of socio-cultural changes, which are also reflected in andragogy.

Key words:

reflexivity, biographical learning, psychotherapy, late modernity, therapeutic culture

dr Zuzanna WOJCIECHOWSKA
Uniwersytet Warszawski, Polska

Zanurzeni w uczeniu się z życia – nieformalne drogi edukacyjne osób zamieszkujących polską prowincję

Autorka prezentuje wyniki prowadzonych badań jakościowych, dotyczących uczenia się przez całe życie ludzi zamieszkujących polską prowincję. Badania prowadzone są na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, osadzone w paradygmacie interpretatywnym i mają charakter badań biograficznych. Wykorzystaną metodą badawczą jest wywiad narracyjny. Często spotykane przekonanie, że obecne tempo zmian omija ludzi z prowincji, okazuje się nieprawdziwe w kontekście wyników prowadzonych przez autorkę badań. Autorka prezentuje biografie osób należących do pokolenia 50+, zamieszkujących Warmię. Opisuje, w jaki sposób narratorzy korzystają z nowoczesnych technologii, do czego wykorzystują media społecznościowe, a także prezentuje zjawisko zmiany zawodowej w perspektywie osób z terenów nieuprzywilejowanych. Ukazuje również, w jaki sposób badani uczą się korzystania z nowoczesnych technologii – w sposób intuicyjny, ucząc się z doświadczeń innych, a także poprzez naśladownictwo odwrócone. Autorka ukazuje uczenie się jako proces ciągły, naturalny, obejmujący wszystkie aspekty dorosłego życia, co stwarza szansę na intensywny rozwój zawodowy również dla osób nie posiadających formalnego wykształcenia.

Słowa kluczowe:

Całozyciowe uczenie się, edukacja nieformalna, prowincja, biografia, media społecznościowe

Immersed in learning form life – informal educational paths of people living in the Polish province

The author presents the results of qualitative research on lifelong learning of people living in the Polish province. Research take place in the Warmian-Masurian Voivodeship. They are based on the interpretative paradigm and have the character of biographical research, while the used method is narrative interview. The common belief, that the current pace of change bypasses people from the provinces turns out to be false in the context of the results of research carried out by the author. The author presents biographies of people belonging to the 50+ generation, living in Warmia. She describes what do narrators use modern technologies and social media for, and presents the phenomenon of professional change in the perspective of people from disadvantaged areas. She also shows how respondents learn to use modern technologies - in an intuitive way, by learning from the experience of others, as well as through inverted imitation. The author shows learning as a continuous, natural process, including all aspects of adult life, which creates an opportunity for intensive professional development also for people without formal education.

Key words:

lifelong learning, informal education, province, biography, social media

Sekcja / Section IV
Przestrzenie uczenia się seniorów
Spaces of seniors' learning

---

dr hab. Beata BUGAJSKA, prof. uczelni
Uniwersytet Szczeciński, Polska

Edukacyjny wymiar programu „The Voice Senior” – próba odczytania znaczeń

Wraz z wiekiem u człowieka stopniowo kształtuje się świadomość zachodzących zmian w sferze fizycznej, psychicznej i społecznej. Nie bez znaczenia dla indywidualnej definicji starzenia się i starości jest to, jak starzenie się jest postrzegane społecznie. Wzór kulturowy starości może podkreślać wartość ludzi starych jako mądrych i doświadczonych, jak również sprowadzać ich rolę do stanu nieprzydatności zawodowo- społecznej. Współczesność otwiera przed człowiekiem w okresie późnej dorosłości możliwość wyboru własnego stylu życia. Kształtowanie nowych wzorów starości wymaga jednak świadomych oddziaływań edukacyjnych. W społecznym tworzeniu/konstruowaniu starości uczestniczą również media. Osoby starsze w polskiej telewizji są mało obecne, często przedstawiane stereotypowo. W tym kontekście, w wyemitowanym po raz pierwszy w Polsce w 2019 roku, programie rozrywkowym „The Voice Senior”, kreowany jest odmienny wzór starzenia się i starości, przedstawiający aktywnych seniorów, którzy realizują swoje muzyczne pasje. W artykule zastosowano analizę zawartości (analizę treści przekazu) koncentrując się na sposobie prezentowania osób starszych, mówienia o starzeniu się i starości. Dokonano transkrypcji wszystkich wypowiedzi uczestników, trenerów i prezenterów, dotyczących poza muzycznej sfery wypowiedzi. W drodze analizy jakościowej wyłoniono pięć kategorii: edukacyjny wymiar biografii uczestników programu; starość jako rozwojowy okres życia; stereotypy starości; ukryty wymiar znaczeń; wychowawcze aspekty relacji mistrz – uczeń. Interpretacja zaprezentowanego materiału i wnioski wskazują na edukacyjne walory programu w aspekcie traktowania późnej dorosłości jako rozwojowego okresu życia ale i zagrożenia związane z pomijaniem trudności wieku podeszłego, akceptacji starości pod warunkiem spełniania standardów przyjętych dla młodości.

Słowa kluczowe: edukacja do starości, starzenie się, starość

Educational aspect of “The Voice Senior” show - an attempt to decode meanings

With age, individuals become gradually more aware of their changing physical, mental and social condition. When it comes to individual definitions of ageing and old age, the way ageing is perceived by the society is not without meaning. Cultural patterns may emphasize the value of old people as those who are wise and experienced or they can reduce the role of seniors and label them as professionally and socially useless. Today, people in their late adulthood have the opportunity to choose their own lifestyle. However, for the new models of old age to be developed, some educational impact is needed. Media are among the agents which create/construct the social image of the old age. In Polish television, old people are not much visible and they are often presented using stereotypes. In this context, the TV show “The Voice of Seniors”, first time broadcasted in Poland in 2019, creates a completely different model of ageing and old age, by showing active seniors who follow their musical passions. The paper includes the content analysis, focusing on the way old people are presented in the show and the way ageing and old age are talked about. All the statements of the participants and presenters not related to music were transcribed. During the qualitative analysis, five categories were identified: educational aspect of the biographies of the contestants; old age as a developmental stage in life; old age stereotypes; the hidden dimension of the meanings; the educational aspects of the master-student relationships. Interpretation of the material and the conclusions show the educational value of the show in the context of treating late adulthood as a developmental stage in life. However, they also reveal the risks of ignoring the struggles of the old age and acceptance of it provided the standards adopted for the young age are met.

Key words:

education to old age, ageing, old age

dr hab. Artur FABIŚ, prof. uczelni
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

**„Nie ma co tu przemyśliwać”
- o modelach starzenia się aktywnych edukacyjnie seniorów**

W starości człowiek może podejmować wyzwanie uczenia się starości, konfrontacji z pojawiającymi się problemami, by dążyć do mądrości. Można też nie podejmować działań edukacyjnych, nie godząc się z własną starością, odkładając na dalszy plan problemy starzenia się. Badania w perspektywie jakościowej oparte na 18 wywiadach z osobami starymi dostarczają wiedzy na temat strategii radzenia sobie z troskami egzystencjalnymi i podejmowania działań edukacyjnych w starości. Badanie zostało przeprowadzone jako przekrojowa analiza przypadku (podejście nomotetyczne) w celu opracowania typologii radzenia sobie z problemami egzystencjalnymi, a także znalezienia podobieństw i różnic pomiędzy przypadkami. Doprowadziło to do wyjaśnienia tych różnic i podobieństw oraz znalezienia relacji między kodami społecznymi i kontekstami. Ze względu na biograficzny charakter narracji, analizy zostały przeprowadzone w ramach pojedynczych przypadków (podejście idiograficzne) i przedstawione zgodnie z przyjętym schematem. Analiza zebranego materiału pozwoliła na opracowanie typologii starzenia się z uwzględnieniem niektórych cech, takich jak: akceptacja własnej starości, aktywność edukacyjna, zaradność życiowa, a nawet religijność czy życie duchowe.

Słowa klucze:

Starzenie się, uczenie się w starości, troski egzystencjalne

**“There is nothing to think about here”
- about aging models of educationally active seniors**

In old age, a person can take up the challenge of learning to grow old, confronting emerging problems in order to pursue wisdom. One can also not take up educational activities, not agreeing with one's own old age, putting the problems of ageing into the background. Qualitative research based on interviews with 18 older people provides knowledge about strategies for dealing with existential concerns and taking educational measures in old age. The comparison was performed as a cross-sectional case analysis (nomothetic approach) to develop a typology of coping with the existential problems, as well as of finding similarities and differences between the cases. This led to explaining these differences and similarities, and finding relations between the social codes and contexts. Due to the biographical character of the narratives, the analyses were made within single cases (idiographic approach) and presented according to the adopted pattern. The analysis of the gathered material enabled the development of the typology of ageing with consideration to some features like: accepting own old age, educational activity, life resourcefulness and even religiousness or spiritual life.

Key words:

ageing, learning in old age, existential concerns

dr Agnieszka KOZERSKA

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska

Kreowanie środowiska edukacyjnego w okresie później dorosłości.

W referacie zostaną przedstawione wyniki badania dotyczącego form aktywności podejmowanej w toku życia codziennego przez osoby starsze. Aktywność jest traktowana jako kontekst uczenia się człowieka, jest kojarzona z kreowaniem własnego środowiska edukacyjnego (tworzeniem warunków do własnego uczenia się) w toku doświadczeń życia codziennego. Celem badania jest opisanie form aktywności podejmowanej w toku życia codziennego przez osoby starsze. W badaniach uczestniczyły 192 osoby. Wiek badanych od 60 do 92 lat.

Słowa klucze: osoby starsze, aktywne starzenie się, uczenie się w późnej dorosłości

Creating an educational environment in late adulthood.

The paper will present the results of study on the forms of activity undertaken in the course of everyday life by older people. Activity is treated as a human learning context, it is associated with creating an educational environment (creating conditions for one's own learning) in the course of everyday life experiences. The aim of this study is to describe the forms of activity undertaken in the course of everyday life by older people. In addition, the goal is to check selected activity conditions. 192 people participated in the study. Age of respondents: from 60 to 92 years old.

Key words: Older people, active ageing, learning in late adulthood

***

dr Agnieszka MAJEWSKA-KAFAROWSKA

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska

Ludzie starzy w przestrzeni opustoszałego „gniazda” - uczenie się w rozłące migracyjnej

Ludzie starzy, których bliscy (najczęściej dzieci) wyjechali z kraju, znajdują się w specyficznej sytuacji. Doświadczanie własnej starości w sytuacji rozłąki migracyjnej pozostanie w opuszczonym gnieździe rodzinnym (domu, który stworzyli dla swoich nieobecnych na co dzień dzieci, staje się trudnym wyzwaniem, ale i ważną przestrzenią uczenia się. Uczenie się człowieka starego z własnych doświadczeń rozłąki migracyjnej ukazane zostaną za pomocą ilustracji empirycznych wypowiedzi ludzi starych pochodzących z wywiadów narracyjnych.

Słowa klucze: Doświadczanie starości, starość, rozłąka migracyjna, uczenie się

Old people in the space of a deserted “nest” - learning in migration separation

Old people whose relatives (most often children) have left the country are in a specific situation. Experiencing one's old age in a situation of migration separation from separation staying in an abandoned family nest (a house that they created for their children absent every day) becomes a difficult challenge, but also an important learning space. The learning of an old man from his own experiences of migration separation will be shown by means of empirical illustrations, statements of old people from narrative interviews.

Key words: Experiencing old age, old age, migration separation, learning

dr Monika SULIK

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska

Silvers versus milenialsi? Refleksje andragoga

Kontakty międzypokoleniowe są wartością samą w sobie, której nie sposób przecenić. Wartością, której znaczenie trzeba podkreślać i opisywać szczególnie w przestrzeni pedagogicznej, andragogicznej czy gerontologicznej. To właśnie tutaj pojawił się zamysł by wartości tej poszukiwać w doświadczeniach biograficznych młodego pokolenia, by w sensie jakościowym ukazać to, jakie jest miejsce silversów w doświadczeniach biograficznych milenialsiów. Cel ten okazał się możliwy do zrealizowania dzięki projektowi zatytułowanemu „Tydzień z życia babci lub dziadka”, który realizowałam w ramach przedmiotu gerontologia. Studenci zostali poproszeni o wykonanie projektu, w którym mieli zaprezentować tydzień z życia seniorki lub seniora. Projekty przyjmowały niezwykle bogate i zaskakujące formy, ale przede wszystkim stały się autentycznymi i bardzo plastycznymi, opowieściami dającymi wgląd w przestrzeń osobistą zarówno silversów jak i milenialsiów - autorów projektu. W wielu pracach zaprezentowana jest nie tylko rutyna dnia codziennego, ale również nawiązania związane z bogactwem życia rodzinnego oraz z doświadczeniami edukacyjno-rozwojowymi. Najważniejsze wydaje się jednak to, iż dyskusja po przeprowadzeniu projektu dowiodła, że dzięki zaangażowaniu w projekt studenci inaczej spojrzeli na swoich bliskich i odkryli współczesną i optymistyczną perspektywę postrzegania starości. Celem mojego wystąpienia konferencyjnego jest ukazanie refleksji związanych z relacjami międzypokoleniowymi, które zainspirowane zostały przeprowadzonym projektem.

Słowa kluczowe:

Silvers, milenialsi, relacje międzypokoleniowe, badania biograficzne

Silvers vs. millennials. Andragogical reflections

Intergenerational contacts are a value in itself that cannot be overstated. A value whose significance must be emphasized and described especially in the pedagogical, andragogical or gerontological space. It was here that the idea appeared to search for this value in the biographical experiences of the young generation, in a qualitative sense to show the place of silvers in the biographical experiences of millennials. This goal turned out to be possible thanks to the project entitled “Week in the life of grandmother or grandfather”, which I had a great joy to accomplish with students in the subject of gerontology. Participants were asked to complete a project in which they were to present a week in the life of a senior or senior. In the instruction for the task, I did not mention that stories should appear in the work about relationships with grandparents or grandmothers, and yet in the great majority of works such a thread appeared. The projects took extremely rich and surprising forms, but above all they became authentic and very plastic, stories giving insight into the personal space of both silvers and millennials - the authors of the project. In many works not only the routine of everyday life is presented, but also references related to the wealth of family life and educational and developmental experiences. The most important, however, seems to be that in the discussion after the project, many people said that thanks to their involvement in the project, they looked differently at their loved ones and discovered a different - contemporary and extremely optimistic perspective of old age perception. Therefore, the purpose of my conference speech will be to reflect on intergenerational relations, which was inspired by the project.

Key words:

silvers, millennials, biographical research, intergenerational relations

mgr Klaudia PIOTROWSKA

Uniwersytet Szczeciński, Szkoła Doktorska, Polska

Innowacyjne uczenie się starości - projekt edukacyjny z wykorzystaniem symulatora starości

Skutecznym sposobem zapobiegania konsekwencjom procesu starzenia się społeczeństwa jest przygotowanie do starości. Przygotowanie do starości rozpoczyna się już w okresie dzieciństwa oraz wczesnej młodości, to właśnie wtedy duże znaczenie mają działania zapobiegające powstawaniu oraz utrwalaniu się negatywnego stereotypu starości. Dlatego należy wyrażać sprzeciw stereotypom i konfrontować je z przyszłą fazą życia w podeszłym wieku. Bez edukacji do starości oraz w starości nie będzie edukacji przez starość. Osoby nieprzygotowane do własnej starości, nie radzące sobie z upływem czasu, bez zgody na konsekwencje procesu starzenia się, nie będą mogły być wzorem do naśladowania dla swojego otoczenia. Projekt edukacyjny pt. „Starość? Też mnie to czeka” z wykorzystaniem symulatora starości jest innowacyjną formą uczenia się starości. Skierowany jest on do każdej grupy wiekowej, jest próbą podejmowania rozmowy na temat starości. Celem projektu jest między innymi przekazanie uczestnikom rzetelnych informacji na temat procesu starzenia się i starości, przygotowanie do starości oraz wzbudzenie w uczestnikach empatii. Projekt składa się z części teoretycznej i praktycznej. Uczestnicy dzięki symulatorowi starości mają możliwość poczuć się jak osoba starsza.

Słowa klucze:

edukacja do starości, starzenie się, starość, symulator starości

Innovative learning the old age - educational project using age simulator

Preparation to old age is an effective way to prevent the consequences of ageing of the society. It begins already in the childhood and early young age, as this is the time when the initiatives aimed at preventing the negative stereotypes of old age are of great importance. That is why we need to challenge and confront these stereotypes with the reality of the late adulthood. Without education to old age there will be no education through old age. Individuals who are not ready for their own old age, who struggle with the passing time and do not accept the consequences of ageing cannot be the examples to follow in their communities. The educational project “Old age? It awaits me too”, which uses age simulator is an innovative form of exploring the old age. It is addressed to all age groups and encourages the discussion about old age. The goal of the project it, among others, to provide reliable information about ageing and old age, prepare the participants to old age and increase their empathy. The project involves the theoretical and the practical part. Thanks to age simulator, the participants have the opportunity to feel like an old person.

Key words:

education to old age, ageing, old age, age simulator

mgr Krystyna KACPROWSKA
Uniwersytet Warszawski, Polska

Specyfika uczenia się w starości jako spełnienie marzeń i dbanie o zdrowie

Autorka przedstawia sposób życia aktywnych osób starszych oraz podejmuje generalną ocenę poziomu wsparcia seniorów zarówno w Polsce jak również za granicą. Opisuje seniorów jako osoby czujące potrzebę dbania o własny rozwój intelektualny. Zarówno Polska, jak i inne kraje starają się wspierać aktywne starzenie się. Kluby dla seniorów, szkoły tańca i szkoły językowe umożliwiają rozwój intelektualny w każdym wieku. Autorka zwraca szczególną uwagę na model aktu językowego i tanecznego w zależności od potrzeb seniorów. Potrzeba edukacji w zakresie języków obcych wynika głównie z aspektów cywilizacyjnych i komunikacyjnych. Zajęcia taneczne wynikają z konieczności dbania o własne ciało, lepszego samopoczucia psychicznego i fizycznego. Autorka napisała artykuł w celu przedstawienia sposobu życia aktywnych seniorów w Polsce i za granicą. W artykule przedstawiła dwie formy aktywności - taniec i naukę języków obcych. Każda z tych czynności, zarówno fizycznych, jak i psychicznych, jest bardzo ważna w życiu seniorów. Z informacji poddanych analizie autorka wyciąga wnioski, że możliwości do uczęszczania zarówno na zajęcia z języków obcych jak i na zajęcia taneczne są porównywalne.

Słowa klucze:

aktywność osób starszych, marzenia seniorów, dbanie o zdrowie, rozwój intelektualny

Specificity of learning in old age as fulfillment of dreams and caring about health

The author presents the way of life of active elderly people and undertakes a general assessment of the level of support for seniors both in Poland and abroad. She describes seniors as people who feel the need to take care of their own intellectual development. Both Poland and other countries are trying to support active aging. Senior clubs, dance schools and language schools enable intellectual development at all ages. The author pays special attention to the language and dance act model depending on the needs of seniors. The need for education in the field of foreign languages results mainly from civilization and communication aspects. Dance classes result from the need to take care of your own body, better mental and physical well-being. The author wrote an article to present the way of life of active seniors in Poland and abroad. In the article she presented two forms of activity - dance and learning foreign languages. Each of these activities, both physical and mental, is very important in the life of seniors. From the information analyzed, the author concludes that the opportunities to attend both foreign language classes and dance classes are comparable.

Key words:

activity of the elderly, dreams of seniors, caring about health, intellectual development

Sekcja / Section V
Przestrzeń pozaformalnej edukacji dorosłych
The space of non-formal adult education

---

dr Żanetta KACZMAREK

Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich, Wrocław, Polska

Różnorodność obszarów uczenia się przez całe życie – od studiów doktoranckich po późną dorosłość

Proces kształcenia na studiach doktoranckich wymaga nieustannej ewaluacji choćby ze względu na zmieniający się proces rekrutacji. Dynamiczność tego procesu zaistniała w Uniwersytecie Medycznym we Wrocławiu czego sublemencją jest zmieniająca się jakość studentów doktorantów. Biorąc pod uwagę realizację strategii uczenia się przez całe życie, ciągłością procesu kształcenia jest Uniwersytet Trzeciego Wieku. Zasadnicze pytanie brzmi o jakość kształcenia a w konsekwencji o jakość obywatela.

Słowa klucze: Przebieg procesu kształcenia i jego efektywność, strategie uczenia się przez całe życie

The variety of areas of lifelong learning: from doctoral studies to late adulthood

The process of education at doctoral studies requires constant evaluation, for reasons such as the changing recruitment process. These changes have been dynamic in the Wrocław Medical University, which is evidenced by the changing quality of doctoral students. In view of the implementation of the lifelong learning strategy, the education process is continued by the Third Age University. The fundamental question is about the quality of education and, consequently, about the quality of the citizen.

Key words:

The course of education process and its effectiveness, lifelong learning strategies

***

dr Dorota CIECHANOWSKA

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Ekonomiczny w Szczecinie, Polska

Poziom samokierowanego uczenia się studentów pokolenia Z i C

Rozważając charakter zaangażowania studentów w proces studiowania sięgamy do teoretycznych modeli uczenia się dorosłych Lindemana i Knowlesa. Przedstawiciele najmłodszych generacji studentów studiujących niestacjonarnie prezentują postawy wobec studiowania uwarunkowane cyfrowym środowiskiem jakie uważają za naturalne oraz potrzebami i doświadczeniami wynikłymi z ich aktywności zawodowej. Jednak odnosząc ich deklarowane postawy do czterostopniowej skali samokierowanego uczenia się Growa nie znajdujemy potwierdzenia dla standardów uczenia się dorosłych. Nadzieje i obawy związane z tzw. efektem Flynna mogą dostarczyć argumentów w dyskusji obserwowanego zjawiska.

Słowa klucze: Edukacja dorosłych, edukacja akademicka, samokierowane uczenie się

Level of self-directed learning for students of Z and C generation

When considering the nature of student involvement in the study process, we reach for theoretical models of adult learning by Lindeman and Knowles. Representatives of the youngest generations of extramural students present their attitudes towards studying conditioned by the digital environment they consider natural and the needs and experiences resulting from their professional activity. However, by referring their declared attitudes to Grow's four-level scale of self-directed learning, we find not confirmation for adult learning standards. Hopes and fears associated with the so-called Flynn effect may provide arguments in the discussion of the observed phenomenon.

Key words:

adult learning and education, higher education, self directed learning.

dr Joanna SZŁAPIŃSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Programy szkolenia i rozwoju zawodowego pracowników w organizacjach

W ostatnich latach każda inwestycja w rozwój pracowników traktowana jest jako jedno z najistotniejszych zadań polityki kadrowej firm. Współczesne uwarunkowania społeczne i ekonomiczne wręcz zmuszają organizacje do dbania o jakość kształcenia swojego personelu. Ustawiczne podnoszenie kwalifikacji i kompetencji staje się niezbędnym wymogiem w dynamicznie zmieniającym się środowisku pracy, a szkolenia organizowane przez zakłady pracy stanowią idealne narzędzie zaspokajania potrzeb w tym zakresie. W wystąpieniu poruszono kwestie związane z kształceniem ustawicznym jako potrzebą współczesności, omówiono główne czynniki rozwoju kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwie oraz podkreślono znaczenie szkoleń jako podstawowej formy wspierania rozwoju pracowników. Na podstawie przeprowadzonych badań zaprezentowano również przykładowe programy szkolenia i rozwoju zawodowego w organizacjach.

Słowa klucze:

kształcenie ustawiczne, kapitał ludzki, rozwój zawodowy pracowników, programy szkoleń

Employee training and development programs in organizations

In recent years each investment in employees' development is considered as the most crucial task of company's HR policy. Contemporary social and economic conditions force organizations to care about the quality of personnel education and development. Continuous improvement of qualifications and competences is becoming an essential requirement in a dynamically changing work environment. Workshops organized in the place of work are the ideal tool to satisfy the needs. This article presents issues connected with continuous learning as a contemporary need. There have been discussed the main factors in human resources development in the company as well as the significance of trainings regarded as a basic form of staff development support. Based on the research carried out it has been presented examples of trainings programs and career development in the Polish organizations.

Key words:

lifelong learning, human capital, professional development of employees, programs of trainings

dr Kinga MAJCHRZAK-PTAK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

Uniwersytet Sztokholmski przestrzenią uczenia (się) pamięci Studium (auto)etnograficzne

W obliczu działań podejmowanych przez władze poszczególnych państw w obszarze tzw. aktywnej polityki historycznej/pamięci, na znaczeniu zyskują badania poświęcone upamiętnianiu, umożliwiające odkrycie specyfiki i kierunku rozwoju ram zbiorowych (nie)pamięci, w których konstruowana jest pamięć osobnicza, będąca podstawą do budowania podmiotowych tożsamości. Przedmiotem wystąpienia są semiofory związane z przeszłością Uniwersytetu Sztokholmskiego. Autorka. Skoncentrowała się na przedmiotach uznawanych w danej społeczności za nośniki znaczeń i wartości, łączących wymiar semiotyczny z wymiarem materialnym, a zatem na obiektach, które z założenia pełnić mają rolę miejsc pamięci. Wystąpienie prezentuje wyniki analizy i interpretacji danych zgromadzonych dzięki (auto)obserwacji i przeszukiwaniu źródeł wtórnych, zogniskowanej wokół pytań: Jak jest specyfika semioforów zlokalizowanych w przestrzeni Uniwersytetu Sztokholmskiego? Jakie znaczenia mają miejsca pamięci w architektonicznej, społecznej, kulturowej i dydaktycznej przestrzeni Uniwersytetu Sztokholmskiego? Wyniki analiz pozwalają dojść do wniosku, że pamięć szwedzkiej uczelni jest zdominowana przez mężczyzn, co ma swoje implikacje edukacyjne.

Słowa kluczowe:

Uniwersytet Sztokholmski, uczenie (się) pamięci, miejsca pamięci, semiofory, indywidualne i zbiorowe autodefinicje

Stockholm University as a space of memory learning The (auto)ethnographic study

In the face of undertaken actions that different countries are taking in the area of the so called active policy of memory, are gaining importance research dedicated to commemoration that can help to discover the specific nature and the direction of the development of collective (non)memory frameworks, within which individual memory that is the basis for creating one's own identities is constructed. Therefore in the presentation, reference is made to semiphores related to the past of Stockholm University, i.e. objects that a given community recognizes as carriers of meanings and values that combine a semiotic dimension and a material dimension, and therefore objects that by definition should act as sites of memory. The paper presents the results of the analysis and interpretation of data collected thanks to (auto) observation and searching of secondary sources, focused around the questions, such as: What is the nature of semiphores located at Stockholm University? What is the importance of sites of memory in architectural, social, cultural and educational spaces of Stockholm University?, and allowing to conclude that e.g the Swedish university memory is dominated by men, which has its educational implications.

Key words:

Stockholm University, memory learning, sites of memory, semiphores, individual and collective self-definitions

dr Monika CHRISTOPH

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Organizacyjna przestrzeń uczenia się dorosłych - przykłady dobrych praktyk

W odniesieniu do dynamicznie zmieniającego się otoczenia społeczno-gospodarczego oraz szybkiej dezaktualizacji wiedzy, współcześni pracodawcy kładą silny nacisk na uczenie się swoich pracowników. Edukacyjny wymiar pracy w przestrzeni organizacyjnej jest specyficznie uwarunkowany, gdyż nie zależy jedynie od jednostkowej autokreacji, ale także od potrzeb i celów samego przedsiębiorstwa. Optymalizacja procesów szkoleniowych w przestrzeniach organizacyjnych stanowi aktualnie główne wyzwanie w systemach permanentnego kształcenia personelu. Autorka przedstawia ten problem w perspektywie stosowanych dobrych praktyk oraz postrzegania organizacji jako nowoczesnych pracodawców. Stworzenie pracownikom atrakcyjnych szans całościowego rozwoju osobistego i zawodowego, przestaje być już tylko wyborem a stanowi fundament pozyskania najlepszych talentów i co ważniejsze, zatrzymania ich w organizacji. Uczenie się i uczestnictwo w procesach rozwojowych, sprzyja bardziej efektywnej i skutecznej realizacji zadań zawodowych, ale także zwiększa refleksyjność pracowników i umiejętność postrzegania systemowego. Wskazania dotyczące usprawniania procesów uczenia się dorosłych w przestrzeni organizacyjnej, stanowią podsumowanie wystąpienia autorki.

Słowa klucze:

dezaktualizacja wiedzy, procesy szkoleniowe, uczenie się dorosłych, współczesna organizacja, atrakcyjny pracodawca

Organizational adult learning space - examples of good practices

In relation to the dynamically changing socio-economic environment and rapid outdated knowledge, modern employers place a strong emphasis on the learning of their employees. The educational dimension of work in the organizational space is specifically conditioned because it depends not only on individual self-creation, but also on the needs and goals of the enterprise itself. Optimization of training processes in organizational spaces is currently the main challenge in permanent staff training systems. The author presents this problem in the perspective of good practices and perception of the organization as modern employers. Creating employees attractive opportunities for lifelong personal and professional development is no longer just a choice and is the foundation for acquiring the best talents and, more importantly, retaining them in the organization. Learning and participation in development processes promotes more efficient and effective implementation of professional tasks, but also increases the reflectivity of employees and ability to perceive the organization as a system. Indications on improving adult learning processes in the organizational space are a summary of the author's speech.

Key words:

outdated knowledge, training processes, adult learning, modern organization, attractive employer

dr Anna WAWRZONEK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Wielopokoleniowy zespół pracowniczy jako przestrzeń uczenia się dorosłych

W wstąpieniu autorka przedstawia ideę budowania wielopokoleniowych zespołów pracowniczych. Podjęty temat wpisuje się w obszar nieformalnego oraz pozaformalnego uczenia się dorosłych. Zdaniem autorki, temat wydaje się ważny, szczególnie w kontekście starzejących się zasobów pracy, prognoz dotyczących wydłużania okresu aktywności zawodowej, a także przejmowania przez nowoczesne organizacje roli centrów szkoleniowych, dbających o rozwój swoich pracowników. Autorka wykorzystała analizę źródeł wtórnych, zastanych, dostępnych różnych informacji, która pozwoliła na sformułowanie zasadniczego pytania badawczego: czy i w jaki sposób środowisko pracy staje się przestrzenią uczenia się dorosłych? Uzyskane wyniki poszukiwań badawczych skłonią do ustalenia wstępnych konkluzji: zespoły wielopokoleniowe są miejscem dzielenia się zróżnicowanymi doświadczeniami edukacyjnymi pracowników, m.in. poprzez wykorzystanie koncepcji mentoringu i intermentoringu. Transfer wiedzy i doświadczeń z pokolenia na pokolenie jest najbardziej efektywny, gdy koncentruje się na mocnych stronach przedstawicieli różnych grup wiekowych w firmie. Stają się oni wówczas dla siebie nawzajem mentorami na różnym poziomie i w różnym zakresie, co w praktyce oznacza naturalny przepływ wiedzy i doświadczeń w danej organizacji.

Słowa klucze:

pokolenie na rynku pracy, intermentoring, starzenie się zasobów pracy, wielopokoleniowy zespół pracowniczy

Multigenerational working team as a space of adult learning

In the presentation, the author presents the idea of building multigenerational working teams. This issue is part of adult informal and non-formal learning. According to the author, the topic seems important, especially in the context of ageing labour resources, forecasts of the extension of the vocational activity period, as well as the fact that modern organisations take over the role of training centres, focusing on the development of their employees. The author used the analysis of secondary sources, existing, various available information (desk research), which allowed her to formulate the basic research question: Does and how does the work environment become a space for adult learning? The research findings lead to a preliminary conclusion that multigenerational teams are a place to share diverse educational experiences of employees, by using the concept of mentoring and intermentoring. The transfer of knowledge and experience between generations is most effective when it focuses on the strengths of representatives of different age groups in a company. They become mentors to each other at different levels, what in practice means the natural transfer of knowledge and experience within an organisation.

Key words:

generations on labour market, intermentoring, ageing labour resources, multigenerational working team

dr hab. Jan MACIEJEWSKI, prof. uczelni
dr inż. Zdzisław LUDZIEJEWSKI
Uniwersytet Wrocławski, Polska

Globalizacyjne zagrożenia edukacji dla bezpieczeństwa

Dynamicznie następujący postęp cywilizacyjny, źródło przemian o wielowarstwowym podłożu kulturowym, społecznym, politycznym, ekonomicznym i technologicznym jako nieodwracalny proces globalizacji jest procesem nie do zahamowania. Pozostaje jedynie możliwość inteligentnego dostosowania się czy dopasowania w granicach posiadanych możliwości. Mając zarówno pozytywne, jak i negatywne konotacje, proces globalizacji wymusza działania nie tylko, bądź nie tyle w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego, ale skupia również uwagę na rozwoju potrzeb społecznych i dbałości o utrzymanie szeroko rozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Ważną kwestią jest w tym przypadku umiejętność dokonywania ocen ryzyka, zagrożeń i bezpieczeństwa a to wiąże się z określoną strategią edukacyjną na rzecz bezpieczeństwa, budowaną w oparciu o wiedzę na temat oddziaływania różnych grup czynników na ten stan. Edukacja w tym zakresie jako niezbędna ma charakter systemowy i długofalowy skierowany do różnych grup społecznych. Autorzy zwrócili również uwagę na pojawiające się w obecnym czasie zjawisko infodemii (ang. infodemic) – epidemii informacyjnej jako zalew doniesień nie mających wiele wspólnego z faktami, tzw. zaraza mediów społecznościowych i nie tylko. Ten chaos informacyjny bez uważnej selekcji to zagrożenie edukacji dla bezpieczeństwa i tych czynników, które kształtują m.in. kapitał społeczny, kulturowy, intelektualny itd.

Słowa klucze:

globalizacja, systemy bezpieczeństwa, edukacja, infodemia, kapitał społeczny

Globalizing educational security threats

The dynamically following civilization progress, the source of changes with a multi-layered cultural, social, political, economic and technological basis as an irreversible process of globalization, is an unstoppable process. The only thing that remains is the possibility of intelligent adaptation or adjustment within the limits of the possessed possibilities. Having both positive and negative connotations, the process of globalization forces actions not only or not so much to ensure external security, but also focuses on the development of social needs and care for maintaining the broadly understood internal security of the state. An important issue in this case is the ability to assess risk, threats and safety, and this is related to a specific educational strategy for safety, built on the basis of knowledge about the impact of various groups of factors on this state. Indispensable education in this area is systemic and long-term and is targeted at various social groups. The authors also drew attention to the currently emerging infodemic phenomenon - an information epidemic as a flood of reports that do not have much to do with facts, the so-called plague of social media and more. This information chaos without careful selection is a threat to education, security and those factors that shape, among others, social, cultural, intellectual capital, etc.

Key words:

Globalization, security systems, education, infodemia, social capital

dr Krzysztof PIERŚCIENIAK
Uniwersytet Warszawski, Polska

Współcześni Sofiści - *couleur locale* polskiej kadry szkoleniowej

Autor w referacie podejmuje próbę identyfikacji czynników kształtujących współczesny wizerunek szkoleniowców-trenerów, osób prowadzących pozaformalną edukację dorosłych, przede wszystkim w obszarze doskonalenia zawodowego. Przedmiotem analizy jest Raport z Ogólnopolskiego Badania Trenerów przeprowadzony w 2019 roku oraz inne rodzaje dokumentów uzasadniających przyjęcie w procesie badawczym, zgodnie z założeniami analizowanego Raportu, trzech odmiennych perspektyw. Pozostając w paradygmacie interpretatywnym, autor zaadaptował do procesu analizy znaną z obszaru badań literackich metodę „uważnego czytania” (close reading). To odmienne od dotychczas wykorzystywanych w badaniach andragogicznych podejście do tekstu – treści Raportu - pozwoliło na identyfikację czynników będących efektem analiz opartych na perspektywie różnicy oraz sformułowanie wniosku o modernistycznej postaci obowiązującego powszechnie, ale nieprzejrzystego wzorca kulturowego współczesnego szkoleniowca. W ten sposób autor uzasadnia także tezę o źródłach formacyjnych tak powstałego wizerunku, których istotą jest ahisteryczna lokalność polskiego rynku pracy.

Słowa klucze:

szkolenia, edukacja pozaformalna, doskonalenie zawodowe, trener

Contemporary Sofists - a *couleur locale* of the Polish training staff

In the paper, the author attempts to identify the factors that shape the contemporary image of trainers, people conducting non-formal adult education, primarily in the area of professional development. The subject of the analysis is the Report on the Polish National Study of Trainers conducted in 2019 and other types of documents justifying the acceptance, in the research process, in accordance with the assumptions of the analyzed report, of three different perspectives. While remaining in the interpretative paradigm, the author adapted to the process of analysis the method of “close reading” known in the area of literary research. This approach to the text, different from the ones used so far in andragogical analyzes, allowed the identification of factors that are the result of analyzes based on the perspective of difference and the formulation of a conclusion about the modernist form of the universally applicable but opaque cultural pattern of the trainer. In this way, the author also justifies the thesis about the formation sources of the image thus formed, the essence of which is the ahistorical locality of the Polish labor market.

Key words:

Training, non-formal education, professional development, trainer

Sekcja /Section VI
Obywatelskość, ruchy społeczne
Citizenship, social movements

---

dr hab. Agnieszka NAUMIUK
Uniwersytet Warszawski, Polska

Rola organizacji pozarządowych jako środowiska edukacji osób dorosłych

W prezentacji poruszę zagadnienie roli organizacji pozarządowych jako miejsca formalnej i nieformalnej edukacji obywatelskiej osób dorosłych dziejącej się zarówno wobec ich własnych współpracowników i wolontariuszy, jak i skierowanej do szerokiego społeczeństwa w postaci akcji społecznych, kampanii i działań lokalnych. W literaturze przedmiotu wiele miejsca poświęca się potrzebie nabywania kompetencji obywatelskich i konieczności obywatelskiego zaangażowania w zmianę - także w ramach organizacji pozarządowych. Jednak jak ta edukacja wygląda, czego ludzie się uczą a czego chcą uczyć innych - nie jest już tak widoczna. W działaniach organizacji skupienie na zmianie społecznej, akcjach pomocowych, czy obronie praw przestania delikatną materią uczenia się obywateli przez uczestnictwo i nabywanie doświadczeń, które pełnią kluczową rolę w decyzjach o dalszych formach aktywności prospołecznej. Nieustanne zadanie organizacji społecznych - bycie miejscem doświadczania obywatelskiego, upełnomocniania i demokracji uczestniczącej, zmienia się także w związku ze zmianami potrzeb społecznych i transformacją kultur, nowymi narzędziami partycypacji. Jak organizacje się adaptują do tych zmian w kontekście nowych form zaangażowania, na ile stają się przestarzałym modelem, a na ile wykorzystują nowe możliwości w kontekście bycia drogą do edukacji, a może są wciąż nie w pełni wykorzystane w kontekście możliwości uczestnictwa obywatelskiego i edukacji w działaniu. Prezentowane analizy i badania mają służyć wspólnemu przyjrzeniu się tej przestrzeni edukacji dorosłych, ale także ich rekomendacjom dotyczącym niezbędnych zmian.

Słowa klucze:

partycypacja dorosłych, organizacje pozarządowe, edukacja społeczna, społecznicy

The role of non-governmental organizations as an adult education environment

In the presentation I will discuss the role of non-governmental organizations as a place of formal and informal civic education of adults happening both towards their own associates and volunteers, as well as directed to the broad society in the form of social campaigns, campaigns and local activities. In the literature on the subject, a lot of attention is devoted to the need to acquire civic competences and the need for civic involvement in change within non-governmental organizations. However, the question is, what this education looks like, what people learn and what they want to teach others? In the activities of the organization, the focusing on social change, fundraising campaigns or defending rights, obscures the delicate matter of citizens' learning by participating and acquiring experience, that play a key role in decisions on further forms of pro-social activity. The constant task of social organizations - being a place and experience, empowerment and participatory democracy, is also changing due to changes in social needs and transformation of cultures, new tools of participation available. How do organizations adapt these changes to the context of being a means of education, or are they still not fully used in the context of the possibility of civic participation and education in action. The presented analysis and research are intended to provide a joint look at this adult education sphere, as well as their recommendations for the need change.

Key words:

adult participation, non-governmental organizations, social education, social activists

dr hab. Marta KOSIŃSKA, prof. uczelni

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Krajowe Biuro EPALE, Polska

Ruchy społeczne jako przestrzeń edukacji dorosłych

Ruchy społeczne i kulturowe mają szczególną wartość dla edukacji dorosłych. Realizując swoje cele, mogą tworzyć pomysły we wspólnocie. W szerszym ujęciu można je postrzegać jako organizacje nauczające, głównie nieformalnie, swoich członków, ale także opinię publiczną otoczenie i decydentów. Celem ich działań edukacyjnych jest przede wszystkim dostarczenie wiedzy o społeczeństwie obywatelskim. Udział w takich ruchach może pełnić także funkcje terapeutyczne, zapewniając grupowe wsparcie psychologiczne. Jest to szczególnie ważne w przypadku tematów, podatnych na opór społeczny, takich jak kryzys klimatyczny, a działania kolektywne potrafią poradzić sobie z tym problemem. W prezentacji zostaną omówione przykłady polskich i międzynarodowych ruchów społecznych obejmujących działania związane m.in. z przeciwdziałaniem dyskryminacji, ruchami kobiecymi i ekologią. Zostanie zastosowana perspektywa edukacji krytycznej wiążąca dynamikę procesów społecznych z celami edukacyjnymi, znajdująca szczególne zastosowanie na gruncie badań nad edukacyjnym wymiarem współczesnych ruchów społecznych. Ruchy te zostaną poddane kulturowej analizie jako „dyskursywne materialności” - wytwarzające realne konsekwencje i przynoszące zmianę kulturową swoim podmiotom.

Słowa klucze:

edukacja kulturalna, animacja społeczna, ruchy społeczne, społeczności lokalne, dorośli.

Social movements as an adult education space

Social and cultural movements have a particular value for adult education. By realizing their goals, they are able create collectively ideas. From the broader perspective, they are seen as educator teaching mainly informally their members, but also public opinion persons and decision makers. The subject of their educational activities is mainly providing the knowledge about civil society. Participation in such movements can also perform therapeutic functions, providing a group psychological support. This is particularly important for topics prone to social resistance, such as the climate crisis, and risk prevention activities help to deal with the problem. The presentation will discuss examples of Polish and international social movements including activities related to anti-discrimination, women’s movements and ecology. The perspective of critical education will be applied, linking the dynamics of social processes with educational goals, which is particular applicable in the field of research on this educational dimension of contemporary social movements. These movements will be culturally analysis as “discursive materialities” - producing real consequences and bringing cultural change to their subjects.

Key words:

cultural education, social animation, social movements, local communities, adults.

dr hab. Beata CYBORAN

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Edukacja dorosłych w miejskich programach edukacji kulturalnej

Popularyzacja idei całościowego uczenia się wraz z rosnącym znaczeniem edukacji kulturalnej we współczesnym świecie, skłoniła wiele polskich miast do opracowania programów rozwoju edukacji kulturalnej. Jedno z pierwszych całościowych rozwiązań w tym zakresie pojawiło się w Warszawie, a ścieżką tą podążają kolejne duże miasta – Kraków, Łódź, Gdańsk, Poznań, ale i te znacznie mniejsze – przykładowo Bytom. Głównymi celami przyjętych lub przygotowywanych programów jest rozwijanie potrzeby twórczego, świadomego i aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz zwiększanie kompetencji kulturowych mieszkańców, potrzebnych do pełnego uczestnictwa w życiu lokalnej wspólnoty. Beneficjentami określonymi przez cele strategiczne analizowanych dokumentów mają być wszyscy mieszkańcy miasta. Niestety na etapie operacjonalizacji celów i doboru metod interwencji, dorośli są znacznie słabiej reprezentowani jako podmiot oddziaływań, w stosunku do dzieci i młodzieży. W oparciu o analizę wybranych dokumentów autorka będzie chciała odpowiedzieć na pytanie o założenia stojące u podstaw takiego podejścia. Podsumowaniem będzie próba sformułowania rekomendacji, które mogą zidentyfikowane dysproporcje zmniejszyć.

Słowa kluczowe:

edukacja dorosłych, edukacja kulturalna, polityka kulturalna

Adult education in the local cultural education programs

The popularization of the idea of lifelong learning with the growing importance of cultural education has prompted some Polish cities to prepare the programs of the development of cultural education. One of the first comprehensive solutions was prepared in Warsaw in 2015, and other cities are following this path now - Kraków, Łódź, Gdańsk, Poznań. The main objectives of adopted or prepared programs are to develop the need for creative, conscious and active participation in culture, and to increase the cultural competences of people, to full participation in the local community. All residents are the beneficiaries of the main strategic goals of the analyzed documents. Unfortunately, at the stage of operationalization of the main goals and selection of intervention methods, adult education is much less represented than education of children and young people. What is caused this approach and how to reduction this disproportions, these are the questions, which the author will want to answer in the proposed article.

Key words:

adult education, cultural education, cultural policy

dr Magdalena BARAŃSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Wolontariat jako ważny element samokształcenia dorosłych

Wystąpienie ma na celu promowanie wolontariatu jako istotnego elementu kształcenia się przez całe życie ze szczególnym zwróceniem uwagi na jego rolę w procesie samokształcenia. Aspekty edukacyjne aktywności wolontariackiej są powszechnie znane, pozwala ona na zdobywanie nowych umiejętności, rozwijanie i aktualizację już posiadanych, jest niepowtarzalną i jedyną w swoim rodzaju kuźnią charakterów, przyczynia się do kształtowania postaw prospołecznych, oraz podnosi poziom samooceny wolontariuszy. Wolontariat wpisuje się w pełni w ideę samokształcenia, które jest zjawiskiem wielowymiarowym. Samokształcenie jest jedną z kluczowych kompetencji XXI wieku. Umiejętność samodzielnego uczenia się, to umiejętność korzystania z wcześniejszych doświadczeń edukacyjnych, to także świadomość i zdolność identyfikacji własnych potrzeb w obszarze kształcenia oraz sposobów ich zaspokajania, to umiejętność korzystania z różnorodnych źródeł i pomocy naukowych ale także sprawne dzielenie się zdobytą wiedzą. Współczesne ścieżki kształcenia i rozwoju osobistego są wysoce zindywidualizowane, autoedukacja jest sposobem na sprostanie specyficznym i nietypowym potrzebom jednostek. Opierając się na bogatych opisach literaturowych można zauważyć, że wolontariat i samokształcenie posiadają wiele cech tożsamych, do których zaklasyfikować można: określony styl życia, świadome zaangażowanie, dobrowolność, samodzielność, systematyczność i planowość oraz działanie dla dobra społeczeństwa poprzez aktywną partycypację jego członków. Ponadto wspierają rozwój duchowy, umysłowy i fizyczny, mogą być realizowane indywidualnie jak i zespołowo.

Słowa klucze:

wolontariat, samokształcenie, uczenie się, kompetencje

Voluntary work as an important element of adult self-education

The aim of the speech, is to promote volunteering as an important element of lifelong learning process, with particular attention to its role in the process of self-education. Educational aspects of voluntary activity are widely known, because it allows to gain new skills, develop and update existing ones. Volunteering it is a unique opportunity to shape character, it contributes to shaping pro-social attitudes and increase the level of volunteers self-assessment. Volunteering is commensurate with the idea of self-education, which is a multidimensional phenomenon. Self-education is seen as one of the key competences of the 21st century. The ability to learn independently is the ability to use previous educational experience. It is also the awareness and ability to identify own needs in the field of education. It is the ability to use a variety of sources and teaching aids, as well as efficient sharing of acquired knowledge. Contemporary education and personal development paths are highly individualized, and self-education is a solution to meet the specific and individual needs. Based on extensive literature descriptions, it can be seen that volunteering and self-education have many identical features that can be classified into: a specific lifestyle, conscious commitment, voluntary participation (free will), independence, regularity and planning as well as acting for the good of society through the active participation of its members. In addition, both activities support spiritual, mental and physical development, and are achieved individually or in teamwork.

Key words:

voluntary work, self-education, learning, competences

dr Julia KLUZOWICZ

Uniwersytet Jagielloński, Polska

Więzi sąsiedzkie jako przestrzeń nieformalnej edukacji obywatelskiej dorosłych

W obliczu zmian cywilizacyjnych i społecznych więzi sąsiedzkie pomiędzy osobami zamieszkującymi daną społeczność, polegające na codziennym, bezpośrednim, życzliwym kontakcie opartym na zaufaniu i współpracy, stają się niezwykle ważne z punktu widzenia kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego. Autorka wnioskuje o bliższe przyjrzenie się tematowi więzi sąsiedzkich w kontekście nieformalnej edukacji obywatelskiej dorosłych. Odnosząc się do idei kapitału społecznego, opisuje zasoby edukacyjne więzi sąsiedzkich oraz wpisuje je w kontekst współczesnych koncepcji nieformalnej edukacji dorosłych. Rezultatem przyjęcia takiej perspektywy może być efektywniejsze wykorzystanie ich potencjału w projektowaniu działań na rzecz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego.

Słowa klucze:

edukacja obywatelska, sąsiedztwo, więzi sąsiedzkie

Neighbourhood Relations as a Space of Informal Adult Civic Education

In the light of civilisational and social changes, neighbourhood relations between people living in a given community, entailing everyday, direct, friendly contact based on trust and collaboration, are becoming an extremely important aspect of formation of civil society. The author proposes a closer examination of the subject of neighbourhood relations in the context of informal adult civic education. Referring to the idea of social capital, she describes the educational capacity of neighbourhood relations and places them in the context of contemporary concepts of informal adult education. This perspective can result in more efficient use of their potential in designing initiatives to strengthen civil society.

Key words:

civic education, neighborhood, neighborly bonds

Mgr. Michaela SLÁDKAYOVÁ PhD.

Matej Bel University, Banská Bystrica, Słowacja

Edukacja obywatelska dorosłych jako narzędzie do nabywania aktywnych kompetencji obywatelskich

Edukacja obywatelska dorosłych staje się kluczowym elementem edukacji dorosłych w współczesnym społeczeństwie. Obecna sytuacja społeczna, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym, wskazuje na potrzebę rozwoju aktywnych obywateli. Aktywnego obywatelstwa nie można jednak postrzegać wyłącznie w kontekście głosowania lub referendum. Aktywne obywatelstwo obejmuje również uczestnictwo, zaangażowanie w sprawy publiczne, tolerancję, krytyczne myślenie i wiele innych atrybutów obywatelstwa. Jednym ze sposobów na stanie się aktywnym obywatelem jest edukacja obywatelska dorosłych. Ponieważ jest to nie tylko specyfika regionalna, to prowadzone obecnie badanie teoretyczne ma na celu zdefiniowanie edukacji obywatelskiej z różnych perspektyw w różnych krajach w Europie. Oprócz formowania aktywnego obywatela edukacja obywatelska dorosłych powinna pomóc osobie w uzyskaniu kompetencji obywatelskich. Prowadzone badanie dodatkowo opisuje możliwości, formy, metody nabywania takich kompetencji, także w odniesieniu do wskaźników definiujących aktywnego obywatela i edukację obywatelską.

Słowa kluczowe: aktywne obywatelstwo, kluczowe kompetencje, edukacja dorosłych, edukacja obywatelska dorosłych

Citizenship education of adults as a tool to acquiring active citizenship competence

Citizenship education of adults is becoming a key element of adult education in the current society in general. The current social situation, both nationally and internationally, points to the need to develop active citizens. However, active citizenship cannot be seen only in the context of voting or referendum. Active citizenship also includes participation, involvement in public affairs, tolerance, critical thinking and many other attributes of citizenship. One of the ways to become an active citizen is citizenship education of adults. As this is not only a regional specificity, the present theoretical study aims to define citizenship education from different perspectives in different countries within Europe. In addition to forming an active citizen, citizenship education of adults should help an individual acquire citizenship competences. The present study further describes the possibilities, forms, methods to acquire such competences, also in relation to the definition of indicators of active citizenship and citizenship education.

Key words: active citizenship, key competences, education of adults, citizenship education of adults

dr Anna KŁAWSIUĆ-ZDUŃCZYK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

Internetowe formy aktywności obywatelskiej obszarem nieformalnego uczenia się dorosłych

Jednym z obszarów życia społecznego, które przenika do Internetu jest aktywność obywatelska. Internet jest również obszarem nieformalnego uczenia się. Pomimo, że Internet daje wiele możliwości bycia aktywnym obywatelem, a podejmowane w tej formie działania przynoszą pozytywne efekty społeczne i edukacyjne, w wielu badaniach dotyczących aktywności obywatelskiej i kapitału społecznego, możliwości Internetu w kontekście zaangażowania obywatelskiego, są pomijane lub niedostatecznie akcentowane. Autorka zwraca uwagę na możliwości podejmowania różnych form aktywności obywatelskiej w Internecie oraz na ich potencjał edukacyjny i społeczny. Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytania: Jakie formy może współcześnie przyjmować aktywność obywatelska on-line? Jak przebiega proces nieformalnego uczenia się podczas zaangażowania obywatelskiego w Internecie i jakie kompetencje dzięki niemu może zdobyć osoba dorosła? W wyniku analizy Autorka wskazuje i opisuje różne formy zaangażowania obywatelskiego za pośrednictwem Internetu oraz konkretne kompetencje zdobyte drogą nieformalnego uczenia się.

Słowa klucze:

aktywność obywatelska, nieformalne uczenie się, kompetencje, społeczności uczące się, Internet

Online forms of civic activity as an area of informal adult learning

One of the areas of social life that penetrates the Internet is civic activity. The internet is also an area of informal learning. The Internet offers many opportunities to be an active citizen, and actions are taken in this form bring positive social and educational effects. Despite this, in many studies on civic activity and social capital, the possibilities of the Internet in the context of civic involvement are ignored or insufficiently accented. The author draws attention to the possibilities of various forms of civic activity on the Internet and to their educational and social potential. The author attempts to answer the following questions: What forms can online civic activity take today? What is the process of informal learning during the civic engagement on the Internet and what competencies can an adult acquire thanks to it? As a result of the analysis, the author indicates and describes various forms of civic engagement via the Internet and specific competences acquired through informal learning.

Key words:

civic activity, informal learning, competences, learning communities, Internet

dr Tomasz MALISZEWSKI

Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia, Polska

Uniwersytet ludowy jako stara/nowa przestrzeń uczenia się dorosłych

Autor przypomina w swym szkicu jedną z instytucjonalnych form edukacji dorosłych - internatowe uniwersytety ludowe (UL). Ta zrodzona w połowie XIX wieku w Danii formuła edukacyjna oparta o demokratyczne urządzenie wnętrza oraz dialog i „żywe słowo” szybko zdobyła sobie uznanie także w innych krajach, stając się początkowo instytucją edukacji dorosłych mieszkańców wsi a potem także innych środowisk i grup interesów. UL-e okazywały się przez lata szczególnie przydatne w takich obszarach jak kształtowanie postaw obywatelskich i patriotyzmu czy edukacja regionalna. Z czasem pojawiły się w nich również inne zagadnienia, jak np. ekologia, praca z bezrobotnymi czy przygotowanie liderów różnorodnych ruchów społecznych.

Dzisiaj przez wielu placówki te uznawane są już za nieco przestarzałe i mało przydatne do realizacji zadań związanych z aktualnymi wyzwaniami. Dlatego autor stawia sobie za cel ukazanie przydatności uniwersytetów ludowych i wypracowanych w nich na przestrzeni dziesięcioleci metod pracy oświatowej również w czasach współczesnych. Pytanie o przyszłość tej instytucji stanowi podstawowy problem opracowania. Autor próbuje na nie odpowiedzieć poprzez analizę możliwości realizacji przez UL-e zadań wynikających np. z dokumentów Unii Europejskiej dotyczących kompetencji kluczowych i celów zrównoważonego rozwoju sformułowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych.

Słowa klucze:

uniwersytet ludowy, pozaformalna edukacja dorosłych, kompetencje kluczowe, cele zrównoważonego rozwoju, uniwersytet ludowy jako przestrzeń uczenia się

Folk High School as an old/new space for adult learning

In his sketch, the author recalls one of the institutional forms of adult education - boarding folk high schools (FHSs). This educational formula, born in the mid-nineteenth century in Denmark, based on the democratic arrangement of the interior, dialogue and "living word" quickly gained recognition also in other countries, becoming initially an institution of education for adult peasants and then also other environments and interest groups. For years, FHSs have proved to be particularly useful in areas such as the development of citizenship and patriotism or regional education. Over time, other issues also appeared in them, such as ecology, working with the unemployed or preparing leaders of various social movements.

Today, by many, these institutions are considered a bit outdated and of little use to carry out tasks related to the current challenges. Therefore, the author aims to show the usefulness of folk high schools and the methods of educational work developed in them over the decades, also in modern times. The question about the future of this institution is therefore the basic problem of the study. The author tries to answer them by analyzing the possibilities of implementation by FHSs of tasks resulting, for example, from the documents of the European Union concerning key competences and the goals of sustainable development formulated by the United Nations.

Keywords:

Folk High School, non-formal adult education, key competences, sustainable development goals, Folk High School as a space of learning

Sekcja / Section VII
Uczenie się z doświadczenia
Learning from experience

---

dr hab. Edyta ZIERKIEWICZ, prof. uczelni
Uniwersytet Wrocławski, Polska

Czego i jak ucą się pacjenci? Przeżytniczki raka piersi jako ekspertki-niespecjalistki w kwestiach medycznych

Doświadczenie raka piersi konfrontuje kobietę z kryzysem zdrowotnym i z koniecznością wprowadzanie istotnych zmian w swoim życiu, a zwłaszcza z koniecznością podjęcia nowego rodzaju troski o siebie i zarządzania zdrowiem. Zazwyczaj kobiety nie są przygotowane na otrzymanie diagnozy raka, dlatego nie posiadają wiedzy na temat tej choroby i jej konsekwencji biopsychofizycznych. W krótkim czasie zmuszone są „nadrobić zaległości” w zakresie wiedzy medycznej – bez tego nie będą mogły podejmować, wspólnie z lekarzami, adekwatnych decyzji dotyczących przebiegu swojego leczenia. Większość osób poszukuje informacji w internecie, ale nieliczne podejmują aktywność społeczną w klubie Amazonek, wierząc, że tylko wiedza osobiście zweryfikowana przez inne chore jest wartościowa i będzie użyteczna również dla nich. Przedmiotem analiz są wypowiedzi Amazonek dotyczących tego jak i czego się uczyły, gdy zachorowały. Istotne jest także to jak badane oceniają zdobytą wiedzę oraz jak z niej korzystają. W badaniach, do gromadzenia materiału empirycznego, wykorzystana została metoda wywiadu częściowo ustrukturyzowanego. Analiza zabranych danych przeprowadzona została przy użyciu metody Listening guide.

Słowa klucze:

Amazonki (przeżytniczki raka piersi), uczenie się w ruchu społecznym

What and how do patients learn? Breast cancer survivors as lay experts in medical matters

The experience of breast cancer confronts a woman with a health crisis and the need to introduce significant changes in her life, especially with the need to take on a new kind of self-care and health management. Usually, women are not prepared to receive a diagnosis of cancer, therefore they do not have knowledge about this disease and its biopsychophysical consequences. In a short time they are forced to “catch up” in the field of medical knowledge - without it they will not be able to make, together with doctors, adequate decisions regarding the course of their treatment. Most people look for information on the Internet, but few undertake social activity at the Amazon club, believing that only knowledge personally verified by other patients is valuable and will be useful also for them. The subject of analyzes are the opinions of the Amazons regarding how and what they learned when they got ill. It is also important how the respondents assess acquired knowledge and how they use it. In the research, the method of partially structured interview was used to collect empirical material. The analysis of collected data was carried out using the Listening guide method

Key words:

Breast cancer survivors, (self)learning in social movement

dr Emilia MAZUREK

Politechnika Wrocławska, Polska

Psychoedukacja opiekunów przewlekle chorych współmałżonków

Małżonkowie osób przewlekle chorych podejmują rolę nieformalnych opiekunów. Zwykle nie są przygotowani do pełnienia obowiązków wynikających z nowej roli, doświadczają nadmiernych obciążeń, negatywnych emocji i problemów psychosomatycznych. Są "pacjentami drugiego rzędu" (Lederberg, 1998, s. 981), a jednocześnie rzadko otrzymują profesjonalne wsparcie. Jedną z form pomocy jest psychoedukacja, która integruje interwencje psychoterapeutyczne i edukacyjne.

Celem referatu jest przegląd teorii i badań empirycznych dotyczących psychoedukacji nieformalnych opiekunów.

Do celów psychoedukacji zalicza się pogłębianie wiedzy i umiejętności w zakresie: choroby i sposobów jej leczenia, rozpoznawania własnych emocji i radzenia sobie z nimi, komunikacji z personelem medycznym, samopomocy w sytuacjach kryzysowych. Badania empiryczne wykazały, że psychoedukacja opiekunów przyczynia się do zmniejszenia poczucia obciążeń (w tym ograniczenia ryzyka wypalenia), obniżenia poziomu stresu, zwiększenia poczucia sprawstwa, poprawy w relacjach społecznych. Wyniki badań i dobre praktyki mogą stanowić podstawę do wdrożenia nowych rozwiązań w psychoedukacji opiekunów w Polsce.

Słowa klucze:

psychoedukacja, choroba, opieka, nieformalny opiekun, współmałżonkowie

Psychoeducation of caregivers of chronically ill spouses

Spouses of chronically ill persons take on the role of informal caregivers. However, they are not being prepared to fulfill their new duties, they experience burden, emotional and psychosomatic problems. Caregivers are the "second-order patients" (Lederberg, 1998, p. 981), while rarely receiving professional support. One of the forms of support for them is psychoeducation, which integrates psychotherapeutic and educational interventions.

The aim of the author is to review theories and empirical research on the psychoeducation of informal caregivers.

The most important goals of psychoeducation include expanding knowledge and skills in the field of: illness and its treatment, emotional discharge, communication with medical staff, self-help in crisis. There is increasing evidence that psychoeducation has positive impact for caregivers in following areas: decreased burden, lowered psychological stress, increased capacity to cope, and enhanced social connection. Research results and good practices may form the basis for implementing new solutions in the psychoeducation of informal carers in Poland.

Key words:

psychoeducation, illness, caregiving, informal caregiver, spouses

mgr Danuta PARLAK

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Polska

Uczenie się poprzez przyjmowanie perspektywy

Zdolność do przyjmowania perspektywy innych pozwala postrzegać i rozumieć sytuację z punktu widzenia innej osoby. Pełni istotną rolę w kształtowaniu społecznych relacji z jednostkami i grupami społecznymi. Procesy przyjmowania perspektywy innej osoby stanowią podstawę w strategiach edukacyjnych, zaprojektowanych w celu przybliżenia jednostkom stanów i potrzeb innych ludzi, których sytuacja lub przeżycia zasadniczo różnią się od ich własnych doświadczeń. Ma to miejsce w przypadku edukacji dotyczącej zagadnień starzenia i problemów osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością. Oddziaływania edukacyjne przyjmują formę gier symulacyjnych lub wykorzystują proces podejmowania cudzej roli. Pozwalają nie tylko wyobrazić sobie punkt widzenia innej osoby, ale również doświadczyć jej perspektyw oraz problemów z jakimi styka się w codziennym życiu.

Wystąpienie zawiera przegląd badań oraz dyskusję wyników, ukazując jaki wpływ mają procesy uczenia się poprzez doświadczanie cudzej perspektywy na postawy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, w tym poziom empatii, ageizmu oraz chęć angażowania się w dalsze relacje.

Słowa klucze:

przyjmowanie perspektywy, uczenie się przez doświadczenie, gry edukacyjne

Learning through perspective-taking

Perspective taking is an ability to perceive and understand situation from a point of view of another person. It's important in social interactions with individuals and social groups. Perspective-taking processes are used in educational strategies designed to improve understanding of needs and situations of elderly people or people with disabilities. Educational strategies such as simulation games or role-playing activities (the ageing game or disability simulations) allow young adults not only imagine the different point of view, but also enable them to experience problems and challenges that older adults can face in everyday life.

The speech contains an overview of research and a discussion of the results, showing the impact of learning processes through experiencing someone else's perspective on attitudes towards the elderly and disabled, including the level of empathy, ageism and the willingness to engage in further relationships.

Key words:

perspective taking, experiential learning, educational games

dr Renata KONIECZNA-WOŹNIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Gospodarstwa opiekuńcze - nowa przestrzeń realizacji lifelong learning

W wstąpieniu autorka przedstawia ideę rolnictwa społecznego i przykłady jego praktyk - gospodarstw opiekuńczych, znajdujących się w środowisku wiejskim. Podjęty temat wpisuje się w obszar nieformalnego uczenia się ludzi dorosłych, zwłaszcza seniorów, dla których oferty edukacji, służące podnoszeniu jakości życia i możliwości całościowego rozwoju, są najczęściej zogniskowane w środowiskach miejskich. Zdaniem autorki, temat wydaje się ważny, przedstawia nową propozycję budowania kolejnego mikroświata ludzi w fazie późnej dorosłości. Autorka wykorzystwała analizę źródeł wtórnych, zastanych, dostępnych różnych informacji (desk research), które pozwoliły na sformułowanie zasadniczego pytania badawczego: w jaki sposób działalność gospodarstw opiekuńczych wpisuje się w obszar edukacji seniorów? Uzyskane wyniki badań pozwalają na wstępną konkluzję. Mikrośrodowiska tworzone na wsiach umożliwiają: zachowanie poczucie bezpieczeństwa za sprawą pozostania w środowisku wiejskim, budowanie nowych relacji, doświadczeń, umiejętności i refleksji. Funkcja edukacyjna realizowana jest też przez ekspresję twórczą, różnorodne pasje, szkolenia, prelekcje, wycieczki. Uczenie się seniorów ma charakter świadomy, zorganizowany, jak również nieplanowany, incydentalny, służy uczestnictwu w kulturze.

Słowa klucze:

rolnictwo społeczne, gospodarstwa opiekuńcze, uczenie się w gospodarstwie opiekuńczym, starzenie się na wsi

Care farms - a new space for implementing lifelong learning

In the presentation, the author exposes the idea of social farming and examples of its practices - care homes, located in a rural environment. This topic is part of the informal learning of adults, especially senior citizens, for whom the education offers, aimed at improving the quality of life and opportunities for lifelong development, are most often concentrated in an urban environment. According to the author, the topic seems important, it presents a new proposal to build another micro-world of people in the stage of late adulthood. The author used the analysis of secondary sources, existing, various available information (desk research), which allowed her to formulate the basic research question: how does the activity of care homes fit into the area of senior education? The research results lead to a preliminary conclusion. The micro-environments created in the countryside enable: maintaining a sense of security by staying in a rural environment, building new relationships, experiences, skills and reflections. The educational function is also implemented through creative expression, various passions, trainings, lectures, trips. Senior citizens learn in a conscious and organized way, as well as casually and incidentally. They participate in culture.

Key words:

social farming, care farms, learning in a care farm, aging in the countryside

dr Ewa DĘBSKA

Uniwersytet Warszawski, Polska

Refleksja jako kontekst uczenia się człowieka dorosłego

We współczesnych czasach refleksyjność w coraz większym stopniu staje się niezbędnym elementem funkcjonowania człowieka dorosłego w każdym obszarze jego życia. Traktowana jest ona wielokontekstowo, w przestrzeni osobistej rozumiana bywa jako indywidualny styl poznawczy oraz jako kompetencja wykorzystywana do konstruowania swojej biografii. W przestrzeni zawodowej człowieka traktowana jest jako namysł zmierzający ku profesjonalizacji, w przestrzeni edukacyjnej zaś jako element konstytuujący teoretyczne koncepcje uczenia się. Mimo tak ważnej roli refleksyjności w życiu jednostki trudno odnaleźć w programach kształcenia osób dorosłych przedmioty poświęcone tej problematyce. Podczas wystąpienia autorka zaprezentuje Holistyczny Model Refleksji ukierunkowany na rozwijanie krytycznej refleksji, refleksyjności i refleksyjnej praktyki, uwzględniający rozwojowy i zależny od wielu czynników charakter refleksji oraz ukaże możliwości jego praktycznego wykorzystania w pracy ze studentami.

Słowa klucze:

refleksyjność, refleksja, uczenie się człowieka dorosłego

Reflection as an adult learning context

In modern times, reflectiveness is becoming an essential element of the functioning of an adult in every area of his or her life. In the personal context it may be understood as an individual cognitive style and as a competence used in constructing one's biography, in the professional space it is treated as consideration leading to development, while in the educational context as an element constituting theoretical conceptions of learning. Despite such an important role of reflectiveness in the life of an individual, it is difficult to find courses devoted to these issues in adult education programs. During her speech the author will present the Model of Holistic Reflection, which focuses on developing critical reflection, reflexivity and reflective practice taking into account the developmental and multifaceted nature of reflection, and she will show the possibilities of its practical implementation in the work with students.

Key words:

reflexivity, reflection, reflective practice, adult learning

dr Monika GROMADZKA
Uniwersytet Warszawski, Polska

Czy uczestnictwo w edukacyjnym *escape roomie* może wpłynąć na zmianę nawyków żywieniowych?

Od wielu lat specjaliści od uczenia się i żywienia (WHO, EU) zastanawiają się, w jaki sposób przekazywać wiedzę i wpływać na nawyki żywieniowe ludzi. Wyzwanie to staje się naglące, gdyż zgodnie z najnowszymi prognozami dotychczasowy sposób produkcji żywności przyczynia się do nadmiernego eksploatowania zasobów Ziemi, a nawyki konsumpcyjne ludzi (szczególnie ze społeczeństw Globalnej Północy) negatywnie wpływają na ich zdrowie. Autorka referatu jest członkiem międzynarodowego konsorcjum European Knowledge and Innovation Community EIT Food, w ramach którego prowadzi projekt Games of Food. Celem projektu jest tworzenie gier edukacyjnych, które mają ułatwiać transfer specjalistycznej, zweryfikowanej naukowo wiedzy i wpłynąć na podejmowanie przez ludzi zbilansowanej diety. Pytanie: Czy *escape room* może być narzędziem, które umożliwi wpływanie na nawyki żywieniowe uczestników? W badaniach wykorzystano metodologię mieszaną, a materiał badawczy pochodzi z wypełnionych kwestionariuszy oraz transkrypcji wywiadów ustrukturyzowanych. Wyniki: *Escape room* jest dobrze odbieranym, wysoko ocenianym narzędziem wspierającym transfer niewielkiej ilości wiedzy. Jak wynika z badań, narzędzie to może być traktowane jako bardzo skuteczny dylemat dezorientacyjny.

Słowa klucze:

Escape room, game – based learning, zbilansowana dieta, zrównoważony rozwój

Is participation in an educational *escape room* able to affect change of eating habits?

For many years learning and nutrition specialists (WHO, UE) have wondered how to disseminate knowledge and influence consumption habits of individuals. This challenge becomes urgent since, according to the most recent projections, current food production systems contribute to the overexploitation of the Earth's resources and today's eating habits of people (especially societies of the Global North) are detrimental to their health. Authors of this paper are members of an international consortium – European Knowledge and Innovation Community EIT Food – within this framework they conduct "Games of Food" project. The main objective of this enterprise is educational games development whose goal is to facilitate specialist, scientifically verified knowledge transfer and encourage individuals to instigate balanced diet. Question: Could an *escape room* be a tool used to influence players' eating habits? In this research a mixed methodology was applied with research material derived from filled questionnaires and structured interviews transcripts. Result: *Escape room* is a well-received, highly evaluated tool which supports transfer of knowledge in modest amounts. According to the research, this tool can be used as a highly effective disorienting dilemma.

Key words:

Escape room, game -based learning, balanced nutrition, sustainable development

mgr Hanna KĄDZIOŁKA-SABANTY
Uniwersytet Łódzki, Polska

Aktywność zawodowa dojrzałych pracowników jako wsparcie ich procesów poznawczych

Aktywność człowieka wpływa na procesy poznawcze osób w każdym wieku. Obserwowane wydłużanie się życia człowieka stwarza przestrzeń dla wielu aktywności jednostki także w okresie tzw. starości. W tej sytuacji ważne stają się działania tak po stronie jednostki, jak i organizacji wspierające utrzymanie aktywności zawodowej pracowników dojrzałych. Celem opracowania jest przedstawienie uzyskanych wyników badań w grupie pracowników dojrzałych, czynnych zawodowo, w przedziale wieku 58 – 85 lat. Materiał pozyskano w ramach przeprowadzonych wywiadów w oparciu o listę dyspozycji i wywiadów autobiograficznych.

Słowa klucze:

pracownik dojrzały, zarządzanie wiekiem, aktywność zawodowa pracowników dojrzałych

Professional activity of mature employees as support for their cognitive processes

Human activity affects the cognitive processes of people of all ages. The observed extension of human life creates space for many activities of the individual also during the so-called old age. In this situation, activities on the part of both the individual and the organization supporting the maintenance of professional activity of mature employees become important. The purpose of the study is to present the results of research in the group of mature, professionally active employees, in the age range 58 - 85 years. The material was obtained as part of interviews based on the list of instructions and autobiographical interviews

Key words:

mature employee, age management, professional activity of mature employees

***

mgr Izabela PRZYBYLSKA

Akademia Ignatianum w Krakowie, Polska

Język obcy jako przestrzeń uczenia się dorosłego w średnim wieku

Nauka języka obcego należy w Polsce do najczęściej podejmowanej aktywności edukacyjnej w dorosłości. Na etapie edukacji szkolnej obecni dorośli w średnim wieku byli zobligowani głównie do nauki języka rosyjskiego. Teraźniejszość postawiła ich w obliczu międzynarodowości firm, migracji pracowników, procesów globalizacji oraz statusu języka angielskiego *lingua franca*. W związku z tym wielu z nich do dziś uzupełnia braki w edukacji. Spojrzenie na zjawisko z perspektywy andragogicznej wywołało pytanie: Jak dorośli w średnim wieku doświadczają uczenia się języka obcego? Aby uzyskać pogłębioną odpowiedź autorka zastosowała strategię badań jakościowych, zrealizowaną w oparciu o metodę biograficzną. Zebrane dane pozwoliły zobaczyć jak i gdzie uczy się dorosły, jakie napotyka wyzwania i trudności, jakie ma potrzeby, oraz jaką wartość i jakie znaczenie przedstawia dla niego obecne uczenie się. Analizy i interpretacji materiału dokonano w szerokim kontekście: tła historycznego edukacji językowej w PRL i poprzez wydarzenia biograficzne determinujące obecne uczenie się. Referat obejmuje przedstawienie interpretacji, wniosków i implikacji andragogicznych oraz glottodydaktycznych.

Słowa klucze:

średnia dorosłość, doświadczenie edukacyjne, uczenie się przez całe życie, potrzeby edukacyjne, edukacja językowa

Foreign language as a learning space for a middle-aged adult

In Poland, learning a foreign language is one of the most frequently undertaken educational activities in adulthood. When present middle-aged adults were at school, they were required to learn Russian. Nowadays an adult Pole has to face the internationalization of companies, globalization processes, employee migration, and English as a *lingua franca*. This situation has prompted adults to fill in the gaps in their education. Looking at this phenomenon from the andragogical perspective, the question arises: How does a middle-aged adult experience learning a foreign language? In order to obtain an in-depth answer, a qualitative research strategy was implemented based on the biographical method. The collected data allowed for capturing how and where adults learn, what challenges and difficulties they face, what their educational needs are, and what value they attach to their current learning. The material was analysed and interpreted in a broad context: from the historical background of language education in communist Poland to biographical events determining current learning. The presentation includes interpretations, conclusions and andragogical and glottodidactics implications.

Key words:

mid-adulthood, educational experience, lifelong learning, educational needs, language education

***

RAMOWY PROGRAM/ FRAMEWORK PROGRAMME SAL 2020

5.10.2020 r.	Wydział Pedagogiczny / Faculty of Pedagogy Uniwersytet Warszawski/ University of Warsaw
9:30 – 10:00	Rejestracja/ Registration
10:00 – 10:20	Przemówienia okolicznościowe/ Occasional speeches - Aula 413
10:20 – 12:00	Sesja plenarna I / Plenary session I - Aula 413
12:00 – 12:20	Przerwa kawowa/ Coffee Break, sala/ room 414
12:20 – 14:00	Sesja plenarna II / Plenary session II - Aula 413
14:00 – 15:00	Obiad / Lunch, sala/ room 414
Sekcje/Section 15:00 - 15:45	Sekcja/Section 3: <i>Uczenie się z życia. Autokreacja, kultura, pasja / Learning from life. Self-creation, culture, passion</i> – sala / room 507
	Sekcja/Section 5: <i>Przestrzeń pozaformalnej edukacji dorosłych / The space of non-formal adult education</i> – sala / room 210
	Sekcja/Section 6: <i>Obywatelskość, ruchy społeczne / Citizenship, social movements</i> – sala / room 124
15:45 - 16:00	Przerwa kawowa / Coffee Break, sala/ room 414
Sekcje/Section 16:00 – 17:15	Sekcja/Section 3: <i>Uczenie się z życia. Autokreacja, kultura, pasja / Learning from life. Self-creation, culture, passion</i> – sala / room 507
	Sekcja/Section 5: <i>Przestrzeń pozaformalnej edukacji dorosłych / The space of non-formal adult education</i> – sala / room 210
	Sekcja/Section 6: <i>Obywatelskość, ruchy społeczne / Citizenship, social movements</i> – sala / room 124
19:00	Kolacja / Dinner, sala/ room 414
6.10.2020 r.	Wydział Pedagogiczny / Faculty of Pedagogy
Sekcje/Section 10:00-11:00	Sekcja/Section 1: <i>Kompetencje, kwalifikacje, umiejętności/ Competences, qualifications, skills</i> - sala /room 210
	Sekcja/Section 2: <i>Społeczna odpowiedzialność instytucji edukacyjnych / Social responsibility of educational institutions</i> – sala 124/room 210
	Sekcja/Section 4: <i>Przestrzeń uczenia się seniorów / Spaces of seniors' learning</i> – sala / room 129
	Sekcja/Section 7: <i>Uczenie się z doświadczenia/ Learning from experience</i> – sala / room 507
11:00 – 11:30	Przerwa kawowa / Coffee Break, sala/ room 414
Sekcje/Section 11:30-13:00	Sekcja/Section 1: <i>Kompetencje, kwalifikacje, umiejętności / Competences, qualifications, skills</i> - sala /room 210
	Sekcja/Section 2: <i>Społeczna odpowiedzialność instytucji edukacyjnych / Social responsibility of educational institutions</i> – sala 124
	Sekcja/Section 4: <i>Przestrzeń uczenia się seniorów / Spaces of seniors' learning</i> – sala / room 129
	Sekcja/Section 7: <i>Uczenie się z doświadczenia/ Learning from experience</i> – sala /room 129
13:00	Podsumowanie konferencji / Conference summary – Aula 413
13:30	Obiad / Lunch, sala/ room 414

**SPACES OF
ADULT
LEARNING**
INTERNATIONAL SEMINAR